

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Československá státní střední škola
DIPLOMOVÁ PRÁCE

2006

Aleš Jeník

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Československá státní střední škola ve Velké Británii

Autor: Aleš Jeník

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Vladimír Smetáček, CSc.

Praha 2006

Abstrakt:

Tato diplomová práce popisuje činnost vzdělávací instituce, která vznikla v prostředí válečné emigrace v období II. světové války ve Velké Británii. Československá státní střední škola byla zřízena péčí exilové vlády v roce 1940 pro děti čs. emigrantů a uprchlíků před nacistickou perzekucí. Svoje působení postupně rozšiřovala a pro své žáky byla školou, která jim umožnila získat a zachovat si povědomí o původu, jazyku a československých reáliích, stejně tak získat vzdělání odpovídající standardům ČSR v dané době. Při realizaci této diplomové práce bylo využito pramenů, které jsou uchovávány Národním archivem v Praze. Cílem tohoto textu je být přínosem pro dějiny školství, osvětlit historii školy, které zatím nebyla věnována žádná výraznější práce.

Obsah:

Abstrakt:.....	3
Obsah:.....	4
Politické prostředí vzniku školy	6
Historie školy.....	12
Náročné začátky a organizace školy.....	12
Reorganizace	14
Problematický rok 1943.....	16
Vzdělávání příslušníků československé armády	17
Výuka náboženství.....	17
Výchovné problémy na škole	18
Maturitní zkoušky	19
Program pro budoucnost.....	20
Učební plány	24
Československý jazyk a literatura	24
Anglický jazyk:	25
Latinský jazyk:.....	26
Francouzský jazyk:.....	26
Dějepis:.....	27
Zeměpis:	27
Vlastivěda:	27
Matematika:	28
Přírodopis:.....	28
Chemie:.....	28
Fyzika:.....	28
Deskriptivní geometrie:	29
Úvod do filosofie (pouze pro reálné gymnázium):	29
Zdraví a zdravotní péče	30
Doplňující aktivity školy a volný čas	33
Školní časopis Poupě.....	33
Anglické Letní školy	33
Letní tábor (bude doplněno).....	37
Prázdninový kurz českého jazyka	38

Společenské dění v emigraci	38
Nicolas Winton a jeho aktivity v ČSR	41
Rozhovor s bývalými žáky školy.....	43
Závěr.....	46
Přílohy.....	47
Statistika žáků:.....	47
Zaměstnanci školy:	48
Rozvrh hodin:.....	49
Úvazky pedagogů:	50
Denní řád:	51
Jídelní lístek:	52
Uvolnění pedagoga z voj. služby:	53
Souhrnné informace o škole:	54
Uchazeči k maturitní zkoušce:	55
Pozvání na společenskou akci krajanů:	56
Konference o Československu:.....	57
Pozvánka na vánoční společenskou akci:.....	58
Použitá literatura a prameny	59

Politické prostředí vzniku školy

Nepřerušenu kontinuitu československého státu po březnových událostech roku 1939 reprezentovaly orgány československého politického exilu vedeného E. Benešem. Snaha pokračovat bez ohledu na obtížnou situaci se projevovala ve výběru všech aspektů státního aparátu, zahrnovala tedy nejen mezinárodní politiku, ale i armádu, školství, zdravotnictví a obchod. Cesta k tomu však byla velmi obtížná a zdlouhavá. E. Beneš se nejprve pokoušel vytvořit sjednocující orgán zahraničního odboje nazvaný Ústředí či Direktorium, který by tvořili českoslovenští vyslanci, kteří nevydali své diplomatické úřady Němcům. Po vypuknutí druhé světové války se rýsovala šance konečně vytvořit i prozatímní exilovou vládu. Francie a Velká Británie však umožnily pouze vytvoření Československého národního výboru. Jeho úkolem bylo reprezentovat československý lid v zahraničí.

Československý národní výbor postupně dosáhl omezeného mezinárodního uznání ze strany Francie, Velké Británie a britských dominií. Národní výbor se cítil být alespoň v politickém smyslu exilovou vládou a hodlal zajišťovat nejen záležitosti čs. vojenských jednotek, ale i finance, zahraniční politiku, sociální péči o emigranty, vzdělávání a propagandu. K tomuto účelu zřídil tzv. Správy národního výboru, jako paralelu ministerstev. V Londýně existovalo oddělení národohospodářské, pro styk s domovem, sociální péče a pro Slovensko, všeobecně administrativní, přípravy mírové konference, účetní a vojenské. Londýnské předsednictvo výboru zajišťovalo Benešovu politickou činnost směřující k prosazení uznání československé prozatímní vlády. Jeho sídlem byla londýnská ulice Park Street číslo 114.

Zásadní změnu v exilové politice přinesla vojenská porážka Francie a přesun všech částí čs. exilového centra do Londýna. 21. července 1940 byla Velkou Británií s jistými výhradami uznána prozatímní československá exilová vláda vedená Msgre. Janem Šrámkem. E. Beneš se v exilu ujal funkce prezidenta a systém orgánů tzv. prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci doplnila Státní a v roce 1942 i Právní rada.

Podle Ústavy z roku 1920, par. 70, odst. 1 prezident republiky jmenoval předsedu vlády a její členy (ministry) a zároveň jim podle par. 72 určoval jejich resorty. Již 21.

července 1940, tedy k datu britského uznání, Beneš jmenoval Msgre. J. Šrámka ministerským předsedou. Šrámek reprezentoval kontinuitu s předmnichovským politickým uspořádáním i s pařížským ČSNV. O den později, tedy 22. července 1940, jmenoval poté Beneš ostatní ministry exilové vlády a státní tajemníky. Formálně byla vláda pokračováním ČSNV, na jehož mezinárodní uznání z let 1939-1940 a především personální složení navazovala. Ministrem zahraničních věcí se stal Jan Masaryk, ministrem národní obrany gen. Sergej Ingr a ministrem financí Eduard Outrata, jehož syn pak navštěvoval nově založenou Československou státní střední školou.

Všichni byli jmenováni jako odborníci bez stranické příslušnosti. Ministrem vnitra jmenoval Beneš bývalého slovenského agrárníka Juraje Slávika a ministrem sociálních věcí sociálního demokrata Františka Němce. Pod kompetenci ministerstva vnitra spadal i školský odbor. Ministry bez resortu se stali agrárníci Ladislav Feierabend a Štefan Osuský a sociální demokrat Jaromír Nečas. Členy vlády byli též státní tajemníci - gen. Rudolf Viest v ministerstvu národní obrany, sociální demokrat Ján Bečko v ministerstvu sociální péče, představitel Slovenské národní strany Ján Paulíny -Toth v ministerstvu financí a národní socialista Hubert Ripka v ministerstvu zahraničí.

Státní tajemníci vyjadřovali jednak dělbu práce v jednotlivých ministerstvech (např. H. Ripka měl na starosti v ministerstvu zahraničí propagandu) a jednak představovali zastoupení „Slovenska“ v těch ministerstvech, v jejichž čele stál Čech (Viest, Bečko a Paulíny-Tóth). Právě druhý uvedený princip se plně prosadit nepodařilo a navíc jej oslabil i fakt, že Paulíny-Tóth, který patřil k významným spolupracovníkům Milana Hodži, funkci nepřijal. Poté, co se podařilo komplikovaně emigrovat do Velké Británie v září 1940 jinému významnému slovenskému autonomistovi, agrárníku Jánovi Lichnerovi, byl jmenován na uvolněné místo státního ministra.

Na prvním zasedání exilového kabinetu, které se konalo 23. července 1940 se E. Beneš pokusil definovat poslání vlády v podmínkách exilu. Uvedl, že na britskou žádost měla být velikost československých úřadů co možná nejmenší. Jak připomněl ministrům již ve jmenovacím dekretu, bylo úkolem vlády pokračovat v tradicích první, masarykovské republiky a připravovat „republiku novou, přizpůsobující se dnešním

poměrům válečným a novým poměrům, jež vzniknou po válce.“ Proto se vláda měla především starat o organizaci armády a vedení války, řídit československé zastupitelské úřady, pečovat o československé emigranty, budovat aparát prozatímního státního zřízení. Beneš také vyjádřil přesvědčení, že exilová vláda bude symbolem „jednoty, svornosti a klidu“.

První významná změna ve složení vlády nastala 27. října 1941. E. Beneš důvody, které jej vedly k rekonstrukci vlády, uvedl v dopise předsedovi vlády J. Šrámkovi. Došlo podle něj ke stabilizaci mezinárodního postavení československého prozatímního státního zřízení, poté co bylo uznáno ze strany Velké Británie, SSSR, USA, Číny a dalších spojenců. Podařilo se vytvořit československé pozemní i letecké vojenské jednotky, které měly mezinárodněprávní základ ve smlouvách s Británií a SSSR. Beneš též zmínil nutnost zahájit přípravy na hospodářskou rekonstrukci a na další poválečné úkoly. Z toho vyplývaly nové úkoly a nové složení vlády. Došlo proto nejen k personálním změnám, ale i k vzniku nových vládních resortů. Beneš též předpokládal, že začnou pravidelná zasedání výboru tzv. hospodářských ministrů.

Členy vlády po 27. říjnu 1941 byli nově ministr financí L. Feierabend, ministr hospodářské rekonstrukce J. Nečas a státní ministr pověřený správou věcí spadající pod ministerstvo spravedlnosti J. Stránský. Dosavadní ministr financí E. Outrata byl jmenován státním ministrem pověřeným vedením ministerstva obchodu, průmyslu a živností. Dosavadní státní tajemníci J. Bečko, H. Ripka a R. Viest byli jmenováni státními ministry a J. Bečko byl navíc pověřen vedením Nejvyššího účetního a kontrolního úřadu, administrativně podléhajícího Předsednictvu ministerské rady. Jeho úkolem bylo provádět kontrolu finančního hospodaření orgánů prozatímního státního zřízení a podniků, které byly na britské půdě zřízeny s účastí československého státu.

Další ze změn ve vládě měla politické pozadí. V roce 1942 totiž opustil vládu Benešův kritik Š. Osuský, který Benešovi vyčítal především jeho politiku vůči Slovensku a zároveň nesouhlasil s Benešovou zahraničněpolitickou orientací na Sovětský svaz. Dne 14. listopadu 1942 Beneš učinil poslední velkou rekonstrukci exilového kabinetu. Oficiálně si změnu vlády vynutilo další rozšíření počtu resortů. Ve skutečnosti tak však byla vyřešena vládní krize způsobená již koncem září 1942

spory o financování zahraničního odboje ze zbrojařských aktivit společnosti Caswick a osobním sporem J. Nečase a E. Outraty. Situace vyvrcholila 12. listopadu 1942, kdy 11 členů kabinetu podalo Msgre Šrámkovi demisi doprovázenou dopisem J. Masaryka Šrámkovi. Šrámek proto týž den demisi svoji i celého kabinetu oznámil Benešovi. V dopise uvedl, že většina členů vlády, kteří demisi podali, argumentovala „ztrátou důvěry v ovzduší vzájemné kolegiálnosti v kabinetu.“ Z vlády nakonec odešel jak E. Outrata, tak jeho kritik, sociální demokrat J. Nečas.

Exilová vláda měla tedy od listopadu 1942 následující osobní a stranické složení: Msgre. J. Šrámek (strana lidová) - ministerský předseda, J. Masaryk (bez stranické příslušnosti) ministr zahraničí, gen. S. Ingr (bez stranické příslušnosti) - ministr národní obrany, J. Bečko (sociální demokracie) - ministr sociální péče a současně správce věcí spadajících do působnosti ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, L. Feierabend (strana agrární) - ministr financí, J. Lichner (strana agrární) - ministr zemědělství a současně správce věcí spadajících do působnosti ministerstva veřejných prací, F. Němec (sociální demokracie) - ministr hospodářské obnovy a současně správce věcí spadajících do působnosti ministerstva obchodu, průmyslu a živností, J. Slávik (strana agrární, poté hospitant národně socialistické strany) - ministr vnitra a současně správce věcí spadajících do působnosti ministerstva školství a národní osvěty, působil jako ministr po celou dobu války, zasloužil se o zajištění základního a středního školství založením Československé státní školy národní Hany Benešové a Československé státní střední školy.

Vláda řídila výkon exekutivní činnosti prozatímního státního zřízení a formou jejich právních předpisů byla i v exilu nařízení vlády. Vláda konala pravidelné schůze ministerské rady, z kterých byl pořizován stenografický a strojopisný zápis a na závěr jednání vlády byla zaznamenána krátká usnesení nazývaná „výsledky ministerské rady“. Administrativní zajištění chodu vlády včetně výše zmínění zápisů z jednání mělo na starosti Předsednictvo ministerské rady. Pod něj spadaly i administrativní záležitosti vládních výborů – zejména tzv. hospodářských a personálních ministrů a příslušných úřednických komisí. Pod Předsednictvo ministerské rady spadala i koordinace přípravy právních norem – dekretů prezidenta republiky projednávaných vládou a nařízení vlády a vydávání Úředního věstníku československého. Předsednictvo ministerské rady bylo organizované, s některými výjimkami, podle

předmnichovského vzoru a navazovalo na předsednictva Československého národního výboru. V jeho čele stál J. Zedtwitz. Jeho zástupcem byl nejprve A. Procházka, který byl v Předsednictvu ministerské rady též významným legislativním expertem a podílel se i na přípravě koncepce vydávání dekretů prezidenta republiky v londýnském exilu a na celé řadě právních expertiz. V roce 1942 byl jmenován členem nově zřízené Právní rady. Dalším významným úředníkem, a po roce 1941 Zedtwitzovým zástupcem, byl syn ministra Jaroslava Stránského Jan. Posledním z nejvyšších úředníků Předsednictva ministerské rady byl E. Sahánek, který měl na starosti zejména ekonomické záležitosti.

Předsednictvo ministerské rady bylo personálně relativně malým orgánem a oproti předmnichovské praxi přenechalo v podmínkách exilu některé z pravomocí kanceláři prezidenta republiky a také některým resortům. Například na tiskové záležitosti nemělo v exilu Předsednictvo žádný vliv, neboť je řídil státní tajemník v ministerstvu zahraničí H. Ripka. Stejně tak personální záležitosti státních zaměstnanců zabezpečovalo spíše než Předsednictvo ministerské rady ministerstvo vnitra. Již od srpna 1940 pak Předsednictvo ministerské rady využívalo služeb protokolárního oddělení Kanceláře prezidenta republiky, v jehož čele stál J. Šejnoha.

Úředníci Předsednictva ministerské rady se účastnili i na pracích spojených s přípravou na právní a politické zajištění obnovy Československa. Účastnili se jednání expertních komisí pro přechodná právní opatření, pro trestně právní potrestání válečných zločinců, pro přípravu hospodářských opatření po návratu na osvobozené území a jednání o problematice školství. V průběhu roku 1939 probíhaly diskuze, jak ošetřit problém vzdělání dětí, stále se rozšiřujícího počtu emigrantů z Československa.

Předsednictvo ministerské rady schválilo 12. července 1940 založení vzdělávací instituce, která by umožnila získat československým občanům v Británii vzdělání v českém jazyce a jejíž financování má zajišťovat vláda ČSR. Zakládací dekret za svůj resort podepsal ministr vnitra J. Slávik a svoje podpisy připojili i další členové vlády. Tato instituce byla ve všech materiálech označována jako Československá státní střední škola ve Velké Británii (Czechoslovak state elementary school) a navazovala na vzdělávací aktivity krajanských spolků. Ředitelem byl jmenován, krátce po vydání

dekretu dr. Miloš Sova, který žil ve Velké Británii již několik let, krátkou dobu také působil na anglických školách a angažoval se ve vzdělávání československých dětí i dospělých od roku 1939. Dr. Miloš Sova se okamžitě zapojil společně s úředníky ministerstva vnitra do budování školy, za jejíž sídlo byla vybrána lokalita Llanwrtyd Wells, kde předtím již existovaly kurzy československého jazyka. Škola organizačně podléhala tzv. školskému a osvětovému odboru ministerstva vnitra ČSR.

Historie školy

Náročné začátky a organizace školy

První žáky škola přivítala v září roku 1940, jednalo se nejprve o 27 žáků, z nichž mnozí byli ve Velké Británii díky úspěchu mise N. Wintona.¹ Pedagogický sbor tvořilo 5 pedagogů a několik dalších pracovníků, kteří se podíleli na provozu školy, která byla tvořena jako škola internátního typu. Mezi žáky školy patřilo i velké množství vojáků čsl. vojska, které působilo ve Velké Británii, zejména Československé obrněné brigády a pozemní zaměstnanci čsl. letectva, kteří na škole získali možnost řádně ukončit střední stupeň vzdělání. Mnozí z nich opustili republiku ve věku, kdy ještě navštěvovali školu. Piloti se mezi žáky vyskytovali výjimečně. V průběhu roku se dostavovali na jednotlivé zkoušky a konzultace probíhaly pomocí dopisů. Studium bylo placené, ale více jak polovina žáků získávala dotaci od Československého červeného kříže, a to buď z důvodu, že byli sirotci, rodiče zůstávali v ČSR nebo byli nezvěstní, popř. jejich rodiče zažádali o příspěvek ze sociálních důvodů.

Cíle školy vždy zohledňovaly fakt, že pro vhodné uplatnění občanů v obnovené ČSR po válce, bude nutné jejich vzdělání, které by odpovídalo standardům předválečného školství. Nejobtížnější byla definice platformy, na které bude škola fungovat, existovala snaha přiblížit se osnovám z roku 1933/34 v ČSR. Bohužel byla škola limitována aprobačními pedagogů a kvalitou učebních textů, takže k určení druhu školy vlastně nikdy nedošlo a škola se náplní osnov pohybovala mezi reálným gymnáziem a reálkou, někteří pedagogové působili i na tzv. obecně-školské větvi, kterou navštěvovali i velmi mladí žáci, kteří ještě nesplňovali věk pro povinnou školní docházku. Škola také řídila získávání poručníků pro svoje žáky, kteří neměli rodiče.

Škola se krátce po svém vzniku potýkala s velkými problémy, v konkurenci anglických ústavů mohla obstát pouze díky vyučovacímu jazyku - čeština, která umožnila studovat i žákům, jejichž znalost anglického jazyka byla na nízké úrovni. Někteří rodiče dětí, které navštěvovaly školu v jednom školním roce, se mnohdy rozhodli pro nepodání přihlášky pro další školní rok s ohledem na možnosti, které

skýtali anglické vzdělávací ústavy. Vzhledem ke všeobecně sdílenému názoru, že válka brzy skončí, měli rodiče dětí zájem, aby si co nejlépe osvojily znalost anglického jazyka, kterou by mohli doma velmi dobře zúročit. Nepřímo tak dávali podnět ke kritice výuky jazyků v československé střední škole, která byla místy značně „provizorní“.

Ve škola v prvních letech svého působení, kromě stálého nedostatku pedagogů, trpěla nedostatečným množstvím učebních pomůcek. Většina učebnic a pomůcek byla vytvořena pedagogy školy, a to na základě jejich vlastní zkušenosti, anglických příruček a několika původních českých učebních textů, které měli k dispozici. Škola se tedy nuceně věnovala i vydavatelské činnosti. Velmi náročné bylo i získat dostatek materiálů pro tisk učebnic. Škola vždy musela zasílat žádosti o přidělené materiálů na příslušný odbor ministerstva vnitra a mnohdy několikrát urgovat. Jednotlivé výtisky byly distribuovány v rámci školy i externím uchazečům o maturitní zkoušku. Mezi prvními učebnicemi byly zejména české mluvnice a čítanky, literární výběry pro vyšší třídy, učebnice přírodopisu (botanika, zoologie, mineralogie, geologie), terminologický slovník anglicko-český z různých oborů exaktních věd, matematika a deskriptivní geometrie a sbírky příkladů. V průběhu září 1941 tehdejší ředitel Sova poskytl pomoc spřátelené škole – Československé státní doplňovací škole v Newcastle on Tyne. Jednalo se o učebnice a knihy (slabikáře, mluvnice a cvičebnice českého jazyka, čítanky), celkem 11 knih.

Na začátku školního roku 1941/1942 se ve škole nacházelo celkem 63 žáků, a to 32 chlapců a 31 dívek. Do větve obecné školy bylo zařazeno 28 žáků, do větve středoškolské 35 žáků. V první polovině roku byl dodatečně očekáváno dalších 5 žáků.

Žáci při zahájení školního roku absolvovali lékařskou prohlídku, kterou zajistila městská správa ve spolupráci s First-Aid Clinique. Oproti předchozímu roku došlo ke zvýšení počtu žáků, a proto bylo změněno využití jednotlivých místností v budově, kde sborovna byla přeměněna na jídelnu.

---

¹ Viz kapitola Nicolas Winton a jeho aktivity v ČR

Reorganizace

Na konci školního roku 1942/1943 došlo k projednání změn týkající se reorganizace školy a některých úprav na ministerstvu vnitra. Změny byly diskutovány na konferenci 18.6.1943 a schváleny na schůzi dne 30.6.1943.

U větve obecněškolské došlo ke zvýšení počtu hodin angličtiny, resp. vyučování jednotlivých předmětů v anglickém jazyce – cílem bylo dosáhnout aspoň poloviny celkových hodin vyučování, aby se rodiče neobávali, že se děti nenaučí anglický jazyk. Stávající anglický pedagog byl pro děti příliš slabý, chtěli někoho vedle nebo místo něj.

Ve vyšší skupině se mělo více překládat z anglického jazyka do českého jazyka, ve třídě elementární pouze metodou sluchovou (do 9ti let), aby se nemátly děti, které česky ještě moc neumí; ve vyšším stupni se bude učit v anglickém jazyce i dalším předmětům (zeměpis). Vedle toho se bude vyučovat na vyšším stupni obecné školy anglickému jazyku i matematice a reáliím (zeměpisu atd.), čsl. vlastivědě česky.

Znalost anglického jazyka byla u žactva vcelku dobrá, lepší než u starších žáků, neboť celá řada žáků byla již dříve v anglických školách nebo v anglických rodinách. Nebylo však dobře hodnoceno, že jsou na internátě starší děti vedle mladších, zvláště při koedukaci. Ředitel školy však konstatoval, že je to v pořádku, neboť nedochází ke stejnému trestání stejných prohřešků. I jinak bude mít obecná škola hodiny učení i rekreaci přizpůsobené požadavkům věku. Bude se řešit otázka bydlení starších hochů a dívek – umístit děti ve městě u rodin – zlepšení angličtiny. Do města se měli přesunout spíše chlapci než dívky (je jich 4-5), kteří se budou stravovat ve škole; náklady na bydlení bude platit ministerstvo vnitra.

Větev středoškolská – větší využití AJ už bylo aktuální, vyučovalo se F, CH, Př v AJ, v češtině byly pouze vysvětlovány obtížné detaily. Vyučování probíhalo metodou analyticko-syntetickou (gramatikální) a metodu konverzační vyučoval jeden pedagog. Velmi dobré bylo spojení obou metod v některých hodinách (jako to bylo na pražském English Institute).

Dosavadní rozdělení ve skupiny o 2 třídách mělo být ponecháno (s eventuální

bifurkací v některých předmětech) – vyšší individualizace výkladu; 4 skupiny po dvou třídách bylo shledáno dostačující; nedostávalo se kapacit;

Rodiče si přáli i více praktické předměty (psaní na stroji, základy obchodní nauky), byl zaveden nepovinný kurz, které vyučoval anglický komercialista. Ruční práce žakovské se měly konat odborně (zpracování dřeva). K tomu bylo třeba dílny – zdejší Grammar School by dalo k dispozici svoji dílnu a snad také laboratoře, (fyzikální, chemickou). Dívky se budou učit praktickým činnostem – šití, stolničení, základy vaření, drobné domácí práce užitečného nikoli ozdobného rázu.

Vše uvedené změny předpokládaly omezení učebních hodin naukového rázu, které byly shledány jako příliš encyklopedického rázu, nebylo vhodné žáky přetěžovat.

Jelikož se očekávaly připomínky, raději se stanovil „autoritativně“ charakter školy – reálné gymnázium. Bez znalosti latiny byli jen 2 žáci realisté, kteří se dle vyjádření vedení doučí, deskr. geometrie a kreslení bude pouze nepovinné.

Dále bylo zavedeno i nepovinné vyučování těsnopisu. Podle soustavy Herouta-Mikulíka a hra na klavír za mírný poplatek.

Problematický rok 1943

Ve školním roce 1943/1943 bylo vyučování zahájeno 1.10.1943. Ředitelství školy ke konci roku 1943 podalo hlášení o poměrech v obecněškolské větvi, která byla přiřčleněna ke střední škole. Škole se nedostávalo kapacit pro řádnou výuku. Prozatímně se byl vyučováním pověřen rabín Stránský, který však úkol nezvládal. Třída měla 21 žáků (byly spojeny 3 ročníky), z nichž pouze malá část ovládala vyučovací jazyk češtinu, jiní jen částečně nebo vůbec. Ve třídě byli i žáci starší než 14 let, kteří nesplňovali předpoklady pro studium střední školy, nebo si jejich rodiče přáli, aby se naučili česky. Ředitelství školy již před zahájením školy urgovalo nedostatek kvalifikovaných učitelů, ale bohužel se v průběhu první poloviny školního roku situace nezměnila. Většina pedagogů na škole měla abnormálně vysoký úvazek (33 – 38 hodin, z toho 25 – 29 hodin vyučovacích a 11 hodin dozorových), tři pedagogové se věnovali řízení internátu, který je plně zaměstnal i v jejich volném čase. Časové rozpětí jednoho dne (6 vyučovacích hodin denně, mimo sobotu)², technicky znemožňovalo zaměstnat členy, kteří denně učili 5-6 hodin. Z dvanácti členů učitelského sboru bylo jen 8 členů plně kvalifikováno pro střední školu a těchto 8 členů mělo vyučovat v 8 třídách a ½ třídě. Ze zbývajících členů středoškolsky nekvalifikovaných měl Dr. Špaček povinnost vyučovat ještě na škole národní v Hinton Hall a Maesfen Hall, kam týdně dojížděl na 2 až čtyři dny. Na těchto dvou školách byl dostatek pedagogů pro národní školu, z tohoto důvodu obsahovalo hlášení i stížnost na nespravedlivé rozdělení pracovní síly. Ředitelství žádalo o vytvoření odborné komise, která by zjistila stav věci a zjednala nápravu. Jako varianty byly uváděny možnost převést žáky do zmíněných dvou škol, nebo převést kvalifikované pracovníky. Nadřízeným úřadem bylo slíbeno, že pro touto třídu bude uvolněna potřebná kvalifikovaná síla. Bylo písemně oznámeno, že síla bude uvolněna a příkázání síly bylo vyhrazeno pro dobu pozdější vzhledem k tomu, že se nepodařilo obstarat nezbytně nutný počet pro rozšířenou školu národní.³

V zimě v roce 1943 docházelo výpadkům elektřiny, takže první vyučovací hodiny nemohly být využity pro nedostatek světla. Opakovací hodiny večerní musely být ze stejného důvodu zrušeny. Dle konstatování vedení školy špatně osvětlené chodby a ložnice ve večerních hodinách zvyšovaly míru nekázně žáků a v jedné ze zpráv bylo

---

² Viz příloha Rozvrh hodin

jako varování uvedeno, že ve stejné budov jsou dospělejší chlapci i dívky pohromadě a vedoucí internátu odmítají přijmout za těchto podmínek zodpovědnost.

Vzdělávání příslušníků československé armády

V září 1941 ředitelství školy doporučilo ke zvážení školského správy min. vnitra ČSR, aby příprava vojáků k maturitě probíhala jinou formou než doposud, kdy čsl. státní škola investovala velké množství času a nemohla se intenzivněji věnovat stálým žákům, stejně tak byla problematická otázka ubytování vojáků. Původní návrh, aby byli vojáci ubytováni péčí angl. vojenského úřadu, bohužel nebyl průchodný, neboť se ve Whitchurch nenacházela anglická posádka. Příprava měla být realizována pomocí vojáků, kteří již určité vzdělání získali. Všichni by se účastnili základního kurzu v čsl. škole. Po této přípravě by dostali několikadenní dovolenou. Jednotlivé maturity probíhaly 15. – 20. prosince 1941. Tento návrh byl v průběhu října schválen a do konce roku realizován.⁴ Mezi vojáky patřili žáci různých typů ústavů v ČSR, jednalo se zejména o reálná gymnázia, reformní reálné gymnázium, obchodní akademie, hospodářská školy a učitelský ústav.

Výuka náboženství

Pohled vedení školy na problematiku náboženství byl vysoce liberální, vždy záleželo na názoru rodičů, či odpovědných zástupců, žáků, zda mají zájem o hodiny náboženství – na škole se vyučovalo katolické náboženství. Na jejich žádost byl žák vždy z výuky uvolněn. Jednalo se zejména o žáky vychovávané v protestantském prostředí. Později se na škole vyučovalo i náboženství protestantské. Přestože se ve škole nacházelo velké množství dětí, které byly židovské národnosti a v ČSR vyrůstaly v ortodoxně židovském prostředí, ve škole se na tyto odlišnosti nedával žádný důraz a všechny absolvovaly běžnou výuku a i v rámci života v internátu nedocházelo k žádným odlišením.

---

³ Viz příloha Denní řád

⁴ Jednalo se o tyto žáky: Des. Asp. Baloun Ladislav, Voj. Junker Hanuš, Čet. Havel František, Voj. Steiner Rudolf, Voj. Dvořák Oldřich, Svob. Havlíček Zdeněk, Voj. Pick František, Svob. Pobořil Ludvik, Voj. Kaplan František, Voj. Minch Jan, Voj. Black Jan, Voj. Spitz Hanuš, Voj. Reich Erich, Voj. Kobyłka Bohumir, Des. Klas Koloman, Čet. Blažek Ladislav, Čet. Ondra Zdeněk, Voj. Navrátil František, Voj. Munzar Karel, Voj. Zajíček Lubor, Voj. Bloch Jiří, Voj. Kleinmann Filip, Rot. Hlavatý Karol

Výchovné problémy na škole

Vzhledem k situaci, kdy se vedení školy potýkalo s kázeňskými problémy žáků, vyžádal si ředitel školy vyjádření od ministerstva vnitra, které zaslalo doporučení týkající se trestání problémových žáků. Jako těžší tresty je veden zápisu do třídní knihy, kterého má být požíváno co nejméně. Jinak se tento trest stane směšným a ztratí účinek. Klasifikace: „I když bereme v úvahu všechny mimořádné okolnosti, které ztížily výchovu v prvním období, poukazujeme na poznámku, kde se snažíte odůvodnit nedostatky ve vyučování. Z této poznámky vyplývá, že nejen učitelstvo nebylo s to vykonávat pravidelně svou činnost, ale také, že žactvo nemělo dostatečný počet přípravných hodin. Začalo se vyučovat koncem prvního týdne měsíce října. Odpolední vyučování v poslední době odpadlo a prvá klasifikační porada konala se dne 6. prosince. Je vyloučeno, aby žák v tak krátké době mohl být správně posuzován. Nesprávné jest klasifikovati studující, kteří byli po delší dobu nemocní.“

Zpráva o činnosti školy v daném období byla ministerstvem pozitivně přijata. bylo poděkováno žákům a profesorům, kteří pomohli zpestřit život ve škole a mimo školu. Poděkování proběhlo zároveň školnímu lékaři, který dovedl zvládnout překážky a nedostatky, které se vyskytly v prvním období. Co se týče internátní zprávy, poukazuje údajně příliš a někdy i nevěcně na vnější vady. Nezabývá se však zvláštními případy, které rozrušily celý školní život.

Takovým případem byl např. problém Felixe Schilda. Jeho strýc dostal dopis od svého synovce, ve kterém sděluje, že se cítí v novém prostředí, totiž čs. střední škole, silně zklamán, že má dojem, že standard školy je nižší než stupeň, který by odpovídal jeho dosavadnímu školení na Bristol Grammar School a že prý může složit maturitu z reálky teprve za 3 roky, nikoli, jak předpokládal, již za rok.

Žák měl silný a takřka výlučný zájem o techniku /elektrotechniku/ a v těchto předmětech měl vždy výtečný prospěch. To bylo patrné na vysvědčení, která jsou založena v jeho spisu. Ačkoli strýc byl upoután svými vojenskými povinnostmi a nemohl se o jeho vzdělání starat tak, jak bych si přál, pokládal za svoji povinnost, upozornit na okolnosti vedení školy. Rodiče žáka byli v koncentračním táboře v Terezíně a strýc cítil vůči nim povinnost, starat se o jeho výchovu. K dopisu přiložil zprávu od p. Fielda, který vzal jeho synovce do rodiny a staral se o něho po dobu 4 let, ačkoli neměl žádnou povinnost. Z dopisu vysvítá, že p. Field byl ochoten, vzít

Felixe opět k sobě a umožnit mu pokračování ve studiu na bristolských školách, ale nemohl nést náklady studia a výlohy s tím spojené. Dopis byl koncipován jako výrazná stížnost a byl podpořen odesláním kopie na ministerstvo vnitra. Zástupci školy odpověděli striktně, že kritika žáka byla trochu odvážná a že by bylo vhodné vyčkat, až získá další informace o prostředí školy a pozná co se na něm žádá. Přes své matematické schopnosti toho zatím mnoho neumí a že se musí ještě mnoho učit. Je možné, že v matematických vědách, ve kterých vyniká nad průměr normálního kvintána, se mu zdá lehčí. Je to první případ, kde bylo v kritice školy uvedeno, že má menší požadavky. Případ byl strany školy brán spíše jako nedostatek sebereflexe a přehnaná očekávání ze strany žáka. Zástupci školy doporučili žáka na speciální technickou školu, kde byl skutečně později umístěn.

Maturitní zkoušky

Standardní postup při maturitách externích žáků byl následující: nejprve vždy došlo k podrobnému přezkoumání znalostí, a to pomocí tzv. předběžné zkoušky písemné a ústí ze všech předmětů vyšších tříd (tj. V. – VIII. ročníku v případě reálného gymnázia a V. – VII. ročníku v případě reálky). Zkouška se neskládala z tělesné výchovy a náboženství. Pokud byl žák schopen doložit řádné ukončení některého z těchto ročníků, zkoušku skládal ze zbývajících. Vzhledem k tomu, že maturitní zkoušku bylo možné složit pouze z reálného gymnázia nebo reálky, bylo doporučováno ostatním absolventům z klasického nebo reformního reálného gymnázia složit maturitní zkoušku na reálném gymnáziu, protože rozdíl mezi těmito typy škol byl nepatrný. Zkoušky z jiných škol – učitelského ústavu, obchodní akademie, průmyslových a jiných odborných škol – nebylo možné na škole skládat.

Maturitní zkouška na reálce byla více zaměřena na znalosti matematiky, deskriptivní geometrie, fyziky a chemie. Předběžná zkouška obsahovala tyto předměty: československý jazyk (!), latinský anglický a francouzský jazyk,

Program pro budoucnost

Z hlediska systémového se vedení školy i příslušný odbor ministerstva snažil přistupovat k otázkám výchovy koncepčně a s dlouhodobým výhledem. Existoval zájem ovlivňovat i dění v protektorátu a připravovali se plány pro poválečný vývoj školství. Otázky mládeže ve Velké Británii nebyly do programu pojety. Hlavní body programu, který byl schválen v roce 1944:

1. Stav odborné výchovy mládeže v nejširším slova smyslu a příprava plánu pro budoucnost, jednak s hlediska bezprostředního napáchání škod Němci, jednak s hlediska dlouhodobého řešení.
2. Otázka nezaměstnanosti mládeže
3. Otázka příliš dlouhé pracovní doby mládeže a zhoršení pracovních podmínek.
4. Otázka nedostatku kvalifikovaných sil a přeškolení
5. Otázka mladých vyžadujících zvláštní sociální péči, tj. zejména sirotků a dětí opuštěných (sem patřila otázka pozůstalých dětí po hrdinech odboje)
6. Otázky populační a otázky metod, jak podporovat zvýšení populace (ochrana matek a kojenců, rodinné příspěvky, zvýšení příjmů mladistvých zaměstnanců, podpora sňatků apod.)
7. Otázka organizování mládeže a otázka boje proti následkům nacistických vlivů.

Při tomto rozdělení jednotlivých bodů bylo rozlišovat přípravu okamžitých opatření a práce tzv. rehabilitační, k nimž byla třeba účast občanů v ČSR po válce.

V rámci ministerstva vnitra byly zřízeny 3 referáty: sociální, zdravotní a všeobecně výchovný. Příslušné úřady (organizace, ostatní ministerstva) vyslaly do těchto referátů své zástupce. Pokud jde o referát výchovný, bylo požádáno ministerstvo vnitra o jmenování svého zástupce.

Na jednotlivých předsedech referátů byl úkol, aby zapojili do práce co nejširší okruh spolupracovníků, zejména pak ty, kteří byli členy širšího poradního sboru.

Studijní komise Ústředí mládeže předložila členům výboru předběžné znění své zprávy o stavu zařazování mládeže od pracovního procesu. Konečné znění této práce bylo rozesláno v několika dnech po schválení programu.

První schůze se konala 9. listopadu 1942 a druhá schůze dne 3. prosince 1942, kdy však nedošlo k ustavení sboru. Státní rada vyslovila potřebu, aby takovýto poradní orgán byl zřízen. Uvádí se, že byl zřízen užší výbor. Tomuto výboru byly předkládány zprávy o tom, co se připravilo a jaké jsou plány pro další období.

Existovali dva okruhy problémů a to otázku mládeže v Anglii a otázky související s rekonstrukcí školství v ČSR. Problémy organizací mládeže v ČSR, které byli vybudovány na základě zcela jiného systému než byl dříve systém na podkladě dobrovolnosti. Rovněž organizace administrace byla dříve neúplná. Proto bude třeba nové organizace. Zvláště problém sirotků a opuštěných dětí byl velmi ožehavý a i zde se předpokládalo vytvoření nové organizace. Další důležitý bod byl, jak nahradit výchovu (všeobecné školy, odborné školy, odborný výcvik).

Ve věcech repatriace mládeže předpokládali autoři programu potřebu speciálních opatření. Uvádí, že zdravotní péče o mládež se rozpadala na dvě části, na to co se dělo ve Velké Británii a na to co bude třeba řešit v ČSR po válce. K části první uvádí, že Československý červený kříž provádí veškerou praktickou zdravotní péči. Děti, ačkoliv žijí v poměrně dobrých poměrech ve svých rodinách, nemají příznivý zdravotní stav. Z toho dle autorů vyplývalo, že zdravotní stav dětí doma bude nepoměrně nepříznivější a že si vyžádá opatření co nejrozsáhlejších. Přípravou zdravotní péče o mládež se zabývala zdravotní rada.

Ve věcech péče o mládež se rozdělovala činnost ministerstva školství na mateřské školy, které byly zařazeny do obecní péče školské, na obecné školy a na školství vyšší. Ve věcech obecného školství byla věnována péče na sledování a hlášení nemocí, systematickou lékařskou péči. U školství odborného byla velmi důležitá otázka rychlého přeškolení mladistvých nedocvičených dělníků (počítalo se, že mladistvých je asi 200 tisíc, kteří nedokončili školení). Poměry doma byly dle autorů studie naprosto rozdílné od toho, co bylo dříve a připravovali velmi důležitá opatření, jichž bude případně potřeba doma: na otázku poměrů mladých v Anglii dle nich postačovali zdejší úřady. Ústředí čs. mládeže zřídilo studijní komisi, o které zpracoval zprávu její předseda p. Cinke. Ústředí čs. mládeže uvažovalo o prostředcích, kterými bylo možné koordinovat činnost úředních činitelů a jednotlivých organizací. Okupace dala mládeži určité postavení ve společnosti. V osvobozené vlasti chtěli uspořádat

poměry lepším způsobem než dříve. Je však pravda, že autoři programu trpěli nedostatkem informací o dění v protektorátu a mnohdy připravovali svá vyjádření na základě kusých zpráv, svědectví emigrantů nebo zpráv od odboje.

Autoři programu nejprve definovali pojem mládeže. Někteří počítali za mládež osoby do 14-ti let, jiní až do 25-ti let, jiní zahrnovali do péče o mládež i péči o těhotné ženy. Studijní komise byla rozdělena na skupinu populační, skupinu zabývající se fyzickým stavem mládeže, skupinu studující školství a skupinu zabývající se otázkami sociálními a skupina zabývající se problémy mládeže všeobecně. Přitom vždy komise měla na mysli jenom péči o mládež, pokud jde o budoucnost. Nešlo jen o otázku vřazení do pracovního procesu oněch 200 tisíc, nýbrž asi o deset ročníků obyvatelstva, které byly zařazeny do práce abnormálně. Komise studovala jednak, jakým způsobem bylo prováděna péče o mládež u spojenců a zároveň zjišťovala stav mládeže doma. Zřízením poradního sboru o věcech péče o mládež při ministerstvu práce, byla práce komise velmi usnadněna. Autoři definovali jako úkol společnosti, aby doplnila péči o dítě, kde prostředky rodičů na to nestačí, nebo aby rodiče nahradila. Bylo třeba vtělit tuto zásadu do zákona, který je i po předchozích úpravách nedostatečný. Tam, kde bylo třeba největší péče, byla opatření nejméně vyhovující. Důvodem bylo nedostatek právního zabezpečení povinností společnosti. Dle autorů by bylo nejlépe, kdyby základní práva mládeže byla vyjádřena v „Chartě mládeže“.

Jedním s největších oblastí práce s mládeží byla zejména péče ve věcech duševního zdraví, neboť nacistická propaganda se soustředila na mladší věkové skupiny obyvatel. Tato věc byla s hlediska státní politiky velmi důležitá. Dalším problémem byla otázka organizace, zda bude státní či jiná. Celkový čs. plán si dle autorů plánu musel být vědom, že Slovensko a Podkarpatská Rus byly dříve v postavení horším a potřebují proto větší péče. Má-li být nedostatek školství nahrazen, musí se výchova provádět přesně podle plánu. Doporučovali zavedení národní služby ve věku od 16-ti do 18-let, která by zabezpečila plánovitou a ústředně organizovanou výchovu mládeže.

Při polemice autorů programu se objevily námitky, že nelze vycházet z toho, že v protektorátu je situace mládeže lepší, nýbrž naopak horší. V Protektorátu byl odpor proti okupantům větší a tím byla také větší jejich krutost ve volbě prostředků. V

Americe byl té době zřízen mezinárodní sjezd výchovných a jiných kulturních pracovníků, který se bude zabývat rekonstrukcí výchovy. Jelikož se jednalo o otázky úzce související, autoři programu chtěli navázat styky s touto mezinárodní organizací. Pokud jde o poměry v ČSR, zdá se, že všichni předpokládali, že jsou velmi špatné. Podle jednoho názoru, který samozřejmě odložil nacistickou ideologii stranou, byly provedené sociální reformy velmi dokonalé (!). Existoval zájem využít administrativy, která byla nacistickou správou připravena. Pracovní úřady měly úplné kartotéky všeho obyvatelstva i dětí, které byly přesné a mohly by dle autorů studie sloužit k obsáhnutí mládeže. Dalším důležitým prostředkem pro zachycení všeho občanstva předpokládali kartotéky národního souručenství. Problém nebyl viděn v tom, jak převychovat občany, nýbrž jak odstranit nacistické vlivy.

K práci pro mládež chtěli přitáhnout celou čs. veřejnost. Dříve nebyla situace všude stejná. Na Podkarpatské Rusi byla péče o mládež nejméně vyspělá. V válečném období se situace velmi zhoršila. Přes to, že Maďaři se snažili dobrovolnými prostředky získat mládež, hovořilo se o krizi mládeže. Jen malé procento čs. mládeže bylo v maďarských školách. Pro užší komisi předpokládali autoři programu potřebu vytvořit předpoklady práce i pro jiné organizace tak, aby bylo možné dále hodnotit, co se již vykonalo a plánovat co se v budoucnosti vykoná. Reálná situace po návratu do Československa po válce, neodpovídala východiskům plánu a tedy i jeho realizační možnosti byly značně omezené.

Učební plány

Učební plány školy byly od vzniku školy průběžně doplňovány, vzhledem k podmínkám byli také často přepracovávány a upravovány. Kvůli počtu žáků v jednotlivých ročnících docházelo často, že určité ročníky nebyly vůbec otevřeny a jednotlivé třídy sloučeny. Tato situace samozřejmě vyžadovala individuální přístup k žákům, aby nedošlo k narušení kontinuity výuky. Učebnice, které škola vydávala, si psali pedagogové sami, pouze na základě svých znalostí a anglických příruček.

Československý⁵ jazyk a literatura

Díky relativní dostupnosti české literatury, bylo možné nahradit mnohé teoretické texty prací přímo s literaturou. Škola sama vydala několik čítanek a výborů. Dějiny literatury obsahovaly historii od nejstarší doby po konec doby střední (Komenský – protireformace). Dějiny mluvnice - látka ze staročeštiny (hláskosloví: přehlásky, rozšiřování, úžení, ztráta jotace – středočeské skloňování, duál, časování, aorist, imperfektum, perfektum). V hodinách probíhala četba a výklad staročeských textů ze „Staročeské čítanky“ a z „Výboru z doby střední“. Literární historie vycházela zároveň z textů těchto dvou čítanek. Důraz se kladl na jazykové a mluvnické výklady a poukazy na slovenštinu. Sloh obsahoval: literární druhy básnické, epika, lyrika – rozbor básní vnitřní a vnější - popis, líčení, pojednání, charakteristika, srovnání, příměr, dopis. Četba: Jan Neruda: Malostranské povídky, Karel Čapek: Anglické listy, Alois Jirásek: Filosofská historie.

Vyšší třídy: Literární historie - doba obrozenská po Havlíčka včetně. – Sloh: o dramatu, povídce, novele, románu, úvaha. Četba: Mácha: Máj, některé díly F.L.Věka od A.Jiráska, některá díla studovaných autorů, jako Němcová, Tyl, Havlíček apod.

Následovala literární historie od Havlíčka po Masaryka a realismus v básnictví (Machar). Sloh: prohlubování poznatků z nižších tříd, feuilleton, causerie, rozbor básní. Četba: Karel Čapek: Hovory s T.G.M a některá díla studovaných autorů, Jirásek, Winter, Vrchlický Čech, Havlíček, Neruda, Masaryk apod. Nejvyšší třída: Literární historie od realismu v básnictví po dobu nejnovější. – Četba: díla moderních autorů.

Exilové nakladatelství Čechoslovák vydalo několik knížek, jichž četba se doporučovala: Jirásek, Neruda, Nezval, Čapek, Bezruč, Hora, Seifert, Hostovský, Ústý domova /výbor z české poezie/, Zem spieva /výbor ze slovenské poezie/, Jílemnický. Od kandidáta s mateřskou řečí českou řečí se vyžadovala i četba některého díla slovenského (u Slováků byl to požadavek samozřejmý). Kandidáti k maturitě měli také znát hlavní hláskoslovné rozdíly mezi češtinou a slovenštinou. Bylo doporučeno vypůjčit si v knihovně Československého institutu v Londýně některá díla českých a slovenských klasiků.

Maturita pro řádné žáky školy v letním období 1941 z československého jazyka obsahovala tato témata:

- A) Viktor Dyk: Víra (ze sbírky Anebo): Vyložte Dykovu báseň z ovzduší předpřevratové doby za světové války a určete, jak a proč jsou slova básníková stále platná i nyní pro nás všechny doma i za hranicemi.
- B) Význam rozhlasu pro kulturní život dneška (pojednání. Vedle zřejmých kladných stránek neopomeňte uvést i některé stránky stinné.)
- C) V čem spočívá význam a smysl zdvořilosti? Určete její pojem, druhy a odstíny, a její trvalou funkci v životě civilizované společnosti dneška. (úvaha)
- D) Jan Kolár: Znělka ze Slávy dcery; Ve světle nynějšího osudu čs. Národa vyložte verše Kolárovy, ukažte (podle 3. a 4. strofy na rozdíl protektorátního pojetí vlasti a nehynoucího pojetí svobodné vlasti v našem národě.
- E) „Je čtvrtý typ lidí na světě: ctižádostivci, lidé romantičtí a citoví, klidní pozorovatelé a hlupáci. Nejšťastnější jsou hlupáci!“ Hippolyte Taine: Vie et opinions de Thomas Graindorge) Co soudíte o Tainovu dělení a zvláště o paradoxu posledního výroku. Vyložte jej a posuďte. (úvaha)
- F) Slovenské cítění v našem národě: jeho radosti i bolesti ve světle našich zkušeností, výhledy do budoucna (úvaha)

Anglický jazyk:

Doporučovány byly knihy: C.E.Eckersley: A concise English Grammar for Foreign Students, England and the English, J.O.Judd: Exercises in English for Foreign Students, všechny tři knihy vydány u Longman Green & Co. London. B.I. Švand: A short History of English Literature, vydalo nakladatelství „Pelican“, H.V. Hodson:

---

⁵ Tento pojem se běžně používal ve všech použitých materiálech a textech

Britské říše. J.A. Williamson: Život a růst britské říše. – obě knihy vydány u International Guild Book v jazyku českém i anglickém. Kladl se důraz na různá homonyma a synonyma a další idiomy. Pro těžší překlady se využíval denní tisk. Z dějin anglické literatury byly doporučené knihy: Ivor Evans, English Literature Somerwell, History of England, Douglas Woodroof, The British Empire. Anglická literatura a dějiny do konce sedmnáctého století byla probírána v hlavních rysech, podrobné znalosti nebyly nutné. Gramatika: 1. Slovesa se zvláštní výslovností, rozlišení slov přízvukem. 2. Tvoření anglických slov. 3. Další idiomy. Četba: Milton, anglické dějiny a anglická literatura, až do přítomnosti, britské ostrovy a britské impérium. Pro maturitní zkoušku se vyžadovaly podrobné znalost učiva ze třídy sedmé a osmé. U vojáků, kteří přijeli do Anglie teprve nedávno a nestudovali anglický jazyk již dříve, byly požadavky úměrně menší.

Latinský jazyk:

Celé tvarosloví /včetně nepravidelného skloňování a časování/, celá skladba. Četba: Caesar, Ovidius, Sallustius, Divius, Cicero /řeči/, Vergilius, Třída sedmá: Četba: Vergilius /doplnění/, Plinius ml., Cicero/ filosofické spisy/. Třída osmá: Četba: Horatius, Catullus, Tacitus, /Annales/. mDoporučená literatura: 1.Kennedy: The Revised Latin Primer, Longman 's Green & Co. 4sh/, nebo jiná dobrá latinská mluvnice. 2. Watt and Hayes: Matriculation Selection from Latin Authors, /London University Tutorial Press/. Na požádání zapůjčila škola./ 3. Sallustius – Jugerthine War /Macmillan & Co.Ltd. nebo jiné vydání s poznámkami/ 4. Cicero: First Oration against Catilina / nakladatel jako ad 3/. 5. Plinius: Epistulae /6.kniha listů – Cambridge University Press nebo jiné vydání s poznámkami/. 6. Tacitus: Annales /výňatky, Oxford Clarendon Press nebo jiné vydání s poznámkami/ 7. Výňatky z latinské skladby byly jako pomůcka na požádání zaslány. Požadovali se životopisy autorů a přehled o jejich dílech.

Francouzský jazyk:

Třída pátá: základy mluvnice: tvoření plurálu, feminina, adjektiv, stupňování zájmena, časování pravidelných sloves, nejdůležitější nepravidelná slovesa, četba a překlad lehčích článků, konverzace o běžných věcech: rodina, denní program, jídlo, dům, čas a počasí, oděv atd. Třída šestá: nepravidelná slovesa, tvoření a užívání subjektivu, infinitiv prostý a s předložkami, užívání participií, četba a reprodukce článků. Konverzace: vlastní zkušenosti, dojmy ze školy, z domova, z ciziny. Třída sedmá:

mluvnice jako v nižších třídách, užívání časů, souvislost časů, z literatury: dějiny franc. literatury od romantismu po novou dobu, znalost některých prací z vlastní četby /V. Hugo, Muset, Balzac, Flaubert, Zola, Daudet/ Třída osmá: procvičování gramatiky, slovníků, frazeologie.

Dějepis:

Třída pátá: starověk, středověk až do doby 1000 A. D. Třída šestá: dokončení středověku a novověk do konce 17. století. Třída sedmá: novověk až do doby nejnovější. Pomůcky: škola rozmnožila dějepisné knížky pro nižší stř. školu, a to: Jaroslav Sochor: Život lidstva od pravěku do r. 1300, J. Pešek: Obrazy z dějin středověkých a novověkých od poč. 14. století do konce 18. století, J. Pešek: Obrazy nového věku od roku 1789 až po moderní dobu. Protože se jednalo pouze o učebnice pro nižší třídy střední školy doporučovala škola prohloubit znalosti pomocí anglických knížek. Výběr byl značný: A.J.Grant, *Outlines of European History in two volumes*. Jako hlavní body škola vyzvedla důležitost českých zemí ve střední Evropě a jejich styků se světem západním a východním.

Zeměpis:

Třída pátá: zeměpis světový mimo Evropu. Základní činitelé hospodářského a kulturního života ve světě. Základy kartografie a fyzikálního zeměpisu. Třída šestá: zeměpis Evropy a asijské části SSSR. Pomůcky: škola vydala: 1. Zeměpis světa, 2. Zeměpis Evropy. Tyto příručky byly sestaveny v některých částech jen heslovitě. Doporučováno bylo prohloubení znalostí pomocí anglických učebnic, jako například: Kermack: *The New Geography of the World* /vydal Nelson/ nebo Thurston: *Progressive Geography, Book V.* /The World School Certificate Year, pro studium s atlasem.

Vlastivěda:

Třída osmá: Dějiny Československa, zeměpis československý, občanská nauka. Pomůcky, které škola vydala: J. Pekař a J. Klik: *Dějiny ČSR* /I. a II. Část/. Zeměpis ČSR, *Občanská nauka, Ústavní listina ČSR*. Doporučována byla také O.Odložilík: *Nástin čsl. dějin.* /3. vydání „Čechoslovák“ Londýn 1943, cena 4 sh./ Protože příručka o občanské nauce byla jen kostrou, doporučovali učitelé zvláštní kapitoly o čs. ústavním a veřejném životě v knize: E.P.Young, „Czechoslovakia“, London Victor Gollancz 1938/. Tuto knihu šlo najít skoro ve všech knihovnách ve V. Br. /

obsahovala mapu ČSR, po stránce fyzikální, hospodářské, národnostní a komunikační.

Matematika:

Učebnice Aritmetika V. – VIII. Tř. a Geometrie V. – VIII., které škola na požádání zaslala. Každou sebemenší část požadoval učitel procvičit na praktických příkladech. Rozložení látky jednotlivé třídy bylo vepsáno v pomůckách. V každé třídě bylo nutné znát podrobně látku ze tříd předcházejících. V třídě osmé probíhalo opakování celé látky.

Přírodopis:

Třída šestá: geologie, mineralogie a botanika; Třída sedmá: celkový přehled botaniky systematické a celá zoologie. Třída osmá: somatologie. Pomůcky, které škola vydala: Geologie všeobecná s historickou. Botanika všeobecná a systematická. Zoologie a somatologie.

Chemie:

Anorganická chemie: chemické zákony a kvantitativní vztahy, chemické vlastnosti prvků, chem. afinita, reakce, osmóza atd. Organická chemie: zákony o složení organických sloučenin a jejich rozdělení. Analýza organická, určení vodíku a dusíku, alkaloidy, organické procesy a v přírodě, a v lidském těle, chemie potravin. Pomůcky: škola vydala: „Učebnice všeobecné chemie a mineralogie a učebnice chemie anorganické a organické. Doporučované anglické učebnice: pro pátou třídu: E.J. Holmyard – Inorganic Chemistry /Arnold/, pro šestou třídu: E. J. Holmyard – Outlines of Organic Chemistry /Arnold/ nebo Cohen J. B. Classbook of Organic Chemistry, Vol I. /MacMillan/. Poznámka: Všeobecný přehled fyziky a chemie v knize Lancelot Hogben: Science for the Citizen /Allen & Unwyn/, cena 12/6 sh. Tato učebnice byla vhodná pro práci na celé střední škole.

Fyzika:

Třída sedmá: mechanika, astronomie, termika; Třída osmá: akustika, magnetismus, elektřina, optika; Pomůcky: školou vypracovaná a vytištěná příručka byla ihned rozebrána, proto se doporučovali tyto anglické příručky k studiu fyziky: A Text-Book of Intermediate Physics – H. Moore /Methuen/ buď v jednom svazku nebo ve třech

dílech: I. Mechanika, II. Thermika, akustika a optika, III. Magnetismus a elektřina. – Intermediate Physics, C.J.Smith jen v jednom svazku. Text-Book of Physics, Duncan & Starling buď v jednom svazku nebo ve třech dílech jako v knize shora citované. Astronomie nebyla obvykle obsažena v anglických učebnicích fyziky. Potřebné znalosti astronomie byly např. v knížkách : The Stars in their Courses – Sir James Jeans (Pelican anebo Cambridge University Press) a Worlds without End – Spencer – Jones.

Deskriptivní geometrie:

Pomůcky: nejvíce doporučovaná kniha: PRACTICAL GEOMETRY AND GRAPHICS by David Allan Low /nakladatelství: Longman's Green & Co., London 1941/.

Úvod do filosofie (pouze pro reálné gymnázium):

Vyučovali se základy psychologie, logiky, metodologie, sociologie, etiky, dějiny filosofie, stručně přehled středověké filosofie. Z novověké filosofie hlavní představitelé: Descartes, Spinoza, Leibnitz, Locke, Aume, Kant, představitelé pozitivismu, idealismu, nejvýznačnější z čsl. filosofů (Komenský, Masaryk), definice základních pojmů filosofických, racionalismus, empirismus, idealismus atd.

Zdraví, zdravotní a sociální péče

V průběhu války se ve Velké Británii velmi dbalo na úroveň zdravotní péče a celkového zdravotního stavu obyvatelstva. Pravidelně probíhaly programy pro prevenci, neboť pohyb obyvatel z měst na venkov, příliv uprchlíků z kontinentu a kumulace vojska představoval značný rizikový faktor. Stejně tak se rozšiřovala evidence obyvatel, samozřejmě také z obranných důvodů. Ministr práce prohlásil v odpovědi na otázku v parlamentu: „Podle předpisů o International Labour Force Registration bylo učiněno opatření o registrování všech pracovních podrobností mužů a hochů starých 16 až 65 let a všech žen a dívek starých 16 až 50 let. Přehled o všech, kdo byli takto registrováni a jsou v přítomné době zaměstnáni, co právě nyní provádí.“

Takovéhoto přehledu bylo možné velmi dobře využít, pokud šlo o získání podrobných zpráv o situaci občanů ČSR v Anglii. Ministerstvo sociální péče ČSR se obrátilo se žádostí na Ministry of Labour o předložení materiálu, týkajícího se občanů ČSR ve Velké Británii.

Ministerstvo práce Velké Británie díky výsledkům přehledu upravilo směrnice pro mládež, která se týkala i československých občanů, tedy pedagogů i žáků školy: Zvýšil se věk povinné školní docházky na 16 let a učinili opatření o výchovných příspěvcích pro školní mládež a o povinné docházce do pokračovacích škol až do 18ti let. Doporučilo dále, aby byla zřízena co nejlépe vybavená služba poraden pro volbu povolání. Pracovní zatížení mládeže bylo, dle provedeného šetření, příliš velké a ještě za války byla tedy stanovena maximální pracovní doba: pro mládež pod 16 let maximum 44 hodiny týdně a pro mládež 16 – 18 let 48 hodin týdně. V mírové době byla maximální pracovní doba upravena na 44 hodin týdně včetně hodiny docházky do pokračovacích škol pro všechny 14 -18ti leté. Placená dovolená měla být nejméně 24 pracovních dnů, z čehož nejméně 14 dnů nepřetržitých a to mezi 15. březnem a 1. říjnem. Mělo se dbát toho, aby pro mladá byla k dispozici možnost řádného trávení prázdnin na celostátním základě. Z tohoto titulu se mělo poskytnout podpora dobrovolným organizacím a institucím. Pokud šlo o organizace předvojenské výchovy, měla být otázka jejich pokračování v činnosti i v době mírové přenesena do působnosti Board of Education a místních školských úřadů.

Ministerstvo sociální péče ČSR objednalo několik výtisků výše uvedeného přehledu pro potřeby Poradního sboru, které pak byly k dispozici v knihovně I. odboru MSP, 51, Cadogan Gardens, 2. poschodí.

Jaká byla situace v Československé státní škole? Přes prevenci a snahu britské vlády i zástupců místních úřadů a školy, docházelo v průběhu existence školy ke zhoršení zdravotního stavu žáků. V zima 1943 byla nejhorší, došlo k menší epidemii – viróze, která postihla většinu žáků. Na vzniku onemocnění se podílela také značně ztížená zásobovací situace, která byla sice na britském venkově znatelně lepší než v bombardovaných městech, ale přesto zdaleka nedosahovala předválečného období.

Všechny děti, které měly zvýšenou teplotu, nebo které trpěli objektivní symptomy onemocnění, se necítily dobře a chtěly si lehnout, přestože děti všeobecně nenávidí ležet na ošetřovně, protože se tam nudí. Na ošetřovně zůstaly dokud nebyly schopny účastnit se plně školního života. Tímto způsobem se zabránilo nepříjemným komplikacím a lehčeji prováděla kontrola žactva. Při vysokém počtu žáků bylo nemožné dělat jakékoliv výjimky pro jednotlivce v rámci normálního školního života (dieta, opuštění školní budovy atd.). Naštěstí žádná větší epidemie neohrozila výrazně chod školy.

Vyskytly se tři případy „impetigo contagiosa“ u chlapců. Zdroj šíření této kožní choroby byly pravděpodobně ručníky v chlapeckých umývárkách. Pacienti byli izolováni a až do úplného vyhojení vyrážky. K žádných dalším případům naštěstí nedošlo. V rámci prevence byla provedena příslušná opatření:

- 1) Krátká přednáška chlapcům o nebezpečí šíření kožní infekce a nutnosti tělesné čistoty.
- 2) Kontrola nad umýváním byla znova zorganizována. Zdůrazňovaly se principy umývání a kontrola nad čistotou. Hygiena dětí byla velice ztížená tím, že ráno nebylo k dispozici elektrické světlo.
- 3) Ručníky v umývárkách se vyměňovaly denně.
- 4) Školní lékař zjistil, že se neměnilo dostatečně často ložní prádlo. Pokusil se tuto závadu odstranit. Bohužel to však nebylo možné pro nedostatek ložního prádla.
- 5) Ve vyšších třídách /V-VIII/ proběhly tyto přednášky:

U chlapců: o všeobecné hygieně těla (čistota a kožní infekce), o změnách nastávajících pohlavem (anatomie, fyziologie, a hygiena pohlavního ústrojí).

U dívek: stejně jako u chlapců se zvláštním zřetelem na fyziologii a hygienu menstruačního cyklu.

Zdravotní stav žáků byl v průběžně monitorován. V lednu 1944 došlo ve škole k menší epidemii způsobené streptokokem.

Doplňující aktivity školy a volný čas

Školní časopis Poupě

Časopis redigoval učitel Čapek, vycházel v intervalu několika týdnů a využíval se jako čítanky. Tvorba časopisu podporovala jazykové znalosti, zejména mladších dětí, u kterých hrozilo, že v anglicky hovořícím prostředí nezískají dostatečnou znalost českého jazyka.⁶

Anglické Letní školy

V srpnu 1941 vyslal školský odbor ministerstva vnitra své zástupce – pedagogy Státní střední školy do tzv. anglických Letních škol ve spolupráci s The Workers Educational Association. Jednalo se příslušníky čs. vojsk a některé členy učitelského sboru československé školy.

Letní školy byly podobné v čsl. lidovým univerzitám, které byly přístupné všem vrstvám obyvatel. Síť těchto škol byla po celé Anglii, a to nejenom v univerzitních centrech. The Workers Educational Association pořádala různé druhy kurzů (večerní, víkendové, celodenní) pro pracující. Jednalo se o polostátní organizaci podporovanou státem, obcemi, odborovými a družstevními organizacemi. Lektori byli jmenováni univerzitou po slyšení W.E.A.

Školské poplatky byly nízké, studium bylo umožňováno i udělováním stipendií. Ředitelem školy byl většinou univerzitní profesor. Přednášejícími byli univerzitní a někdy středoškolské profesori. Příležitostně přednášeli i jednotlivě zvané vynikající osobnosti veřejného a vědeckého života.

Celkový ráz těchto škol byl pokud jde o poměr mezi studentem a učitelem osobnější a více „rodinnější“, než je tomu bylo na kontinentě, což odpovídalo tradicím anglické školy vůbec. Cílem zde bylo pravděpodobně utvořit vzájemný poměr mezi školou a žákem a upevnit tak vliv školy na žáka. Těmto účelům pak sloužila nejen velká volnost a možnost diskuze mezi studentem a profesorem a to i během profesorovy přednášky, ale i mimo vlastní učební hodiny za vycházek a společenských setkání, dále přísná uzavřenost školy vůči okolí (jeden účastník ve své zprávě uvádí:

---

⁶ Několik výtisků se nachází v Národním archivu.

prakticky je vyloučeno pohybovat se mimo společnost příslušníků škol) přísná kázeň - zákaz karet a alkoholu, určené doby vycházek, spánku atd. a hlavně vlídnost styku mezi učitelem a žákem. Škola tu tvořila rodinu, žijící svým vlastním životem. Vycházky bývaly spojeny s improvizovanými poučnými výklady profesorů. Summer School sloužily dále i rekreaci. Návštěvníci školy dospělé osoby, které zpravidla byly zaměstnány ve svém povolání a škola poskytovala po dobu dovolené i přiměřené zotavení a zábavu, Summer Schools měly proto svá sportovní hřiště, vycházky, večerní tance a společenské zábavy. Summer Schools měly všeobecně dobré jméno i po té stránce, že poskytovaly svým návštěvníkům též reference při hledání zaměstnání.

Denní program na všech letních školách:

8:15 snídaně

9:10 povinné studium, příprava daných témat v studovně

10:30 – 11:30 přednáška

11.30 – 13:15 seminární práce s tutorem

13:30 oběd.

Po obědě byl volný program, byla dána možnost číst ve studovně, účastnit se sportovních podniků, vycházek atd.

17:00 čaj

Po čaji se přepokládalo, že se žáci volně rozhovoří se svými tutory o různých tématech z jejich oboru.

20:00 večeře.

Po večeři volno. Budova se uzavírala v 11 hodin. Odchytky od tohoto programu na jednotlivých školách byly nepatrné, hlavně v časovém rozdělení (např. hodina přednášek poněkud pomínuta). V podstatě však byl denní program ve všech letních školách tentýž.

Učební látka byla podobná jako na Lidových univerzitách v ČSR – literatura, dějiny umění, historie, mezinárodní vztahy, ekonomie, psychologie, filosofie, biologie, geologie, zeměpis. Přednášky byly co nejvíce začleňovány do aktuálního politického kontextu a přizpůsobeny intelektuální úrovni posluchačů. Výuka byla standardně rozdělena na týdenní turnusy, semináře a přednášky. Přednášky byly spojovány do bloků v délce 2 – 4 týdnů, vzhledem k délce průměrné dovolené.

V rámci jednotlivých přednášek byla věnována značná pozornost aktuálním národohospodářským, politickým a sociálním otázkám a proudům, kterým byly věnovány i jednotlivé samostatné přednášky. Dva z účastníků se např. pozastavili nad opomíjením „sociologie“ jakožto samostatného předmětu. Úroveň přednášek byla velmi dobrá, byly přizpůsobené různosti intelektuální úrovně posluchačů.

Možnost diskuze mezi žákem a profesorem byla téměř neomezená a to nejen na konci přednášky, nebo ve volném čase – ale i během přednášky samotné bylo možné se přihlásit s vlastní námitkou, otázkou, námětem.

Přednášky byly rozděleny na týdenní turnusy. Po uplynutí týdenního turnusu byl profesor vystřídán jiným.

Každá škola měla vlastní knihovnu, která byla návštěvníkům školy k dispozici. Na školu se přihlásivší obdrželi asi 2 – 3 týdny před začátkem kurzu seznam literatury vztahující se na předmět, kterému se chtěli věnovat.

Přednášky byly jednak seminární, specializované dle předmětů pro účastníky jednotlivých seminářů, jednak i všeobecné, zabývající se všeobecnými a abstraktními tématy, pro všechny účastníky školy. Termín přednášek se pohyboval mezi 9.30 – 12.30. Škola dbala na důkladnost studia také tím, že omezovala počet návštěvníků jednotlivých seminárních hodin asi na 10 – 15 osob, a také tím, že studenti byli rozděleni na malé 3 -5 členné skupiny, z nichž každá měla z řad profesorstva svého „tutora“, jenž se o svou skupinu staral a snažil budit u svých svěřenců zájem i o soukromé studium. Někteří účastníci ze čl. školy ke svým zprávám předložili kopie svých prací.

Informace od posluchačů o úrovni Summer School jsou převážně velmi příznivé. V jedné ze zpráv je vysloveno mínění, že úroveň těchto škol byla vyšší než na čl. lidových univerzitách. Všeobecně bylo chváleno přátelské ovzduší jak mezi samotnými posluchači, tak i ve styku s profesorským oborem. Co se týče osobního užitku, který účastníci návštěvou uvedených škol získali, se ve zprávách jmenovitě vyzdvihuje: zdokonalení v anglickém jazyce, poznání anglického ducha v jeho literatuře, společenských projevech a jeho historickém vývinu a souvislosti, a po

stránce odborné pohled do rozsáhlé anglické odborné literatury a konečně i navázání četných osobních stylů.

Na Summer Schools, vykonali zástupci školy značný kus propagační práce. Mezi účastníky kursů i mezi profesorským sborem byl značný zájem o československé a středoevropské poměry, otázky a účastníci kursu velmi ochotně vyhovovali četným dotazům na ně kladeným, a to jak při samotných přednáškách, tak i mimo ně, účastnili se debat, ale i samostatných přednášek. Propagace zájmů čsl. školy by mohla být účinnější, kdyby bylo k dispozici více propagačního materiálu jako brožurek, ukázek folkloru /obrázky, kroje, zpěvy apod./ Polští účastníci kursu byli v tomto ohledu mnohem lépe vybaveni. Všechny informace o Československu byli od Angličanů přijímány velmi vážně a s velikým zájmem

Velmi zdůrazňován byl význam sportu jako propagačního prostředku. Sport byl provozován na Summer Schools velmi často.

Zvláštní zmínky zasluhuje letní škola, tzv. konference Fabiánské společnosti v Dartington Hall u Totness v Devonu. Škola byla založená v 80. letech 19. století a měla velmi slavnou tradici. Mezi jejími členy (cca 5000) byly mnohé významné osobnosti anglického veřejného, vědeckého světa, a 100 členů anglického parlamentu. Měla značný vliv na anglický veřejný život. Měla svá knihkupectví a nakladatelství, pořádala týdně politické obědy s debatou, měla své vědecké odbory, nejvýznamnější tzv. NEW FABIAN RESAN. BURBAU, jež se v součinnosti s činiteli anglické vlády zabýval hlavně otázkou poválečné úpravy Evropy. Společnost pořádala každoročně 4 týdny trvající letní školu, která však vzhledem k povaze společnosti, měla značně exklusivnější ráz než letní školy W.E.A. Jejím účelem bylo, hlavně umožnit společenský styk členů na neformální bázi s vedoucími činiteli angl. veřejného a vědeckého život. Debaty byly usnadňovány s anglickou věcností např. i tím, že každý účastník měl své jméno umístěno na štítku na prsou, aby se nemařil čas s představováním. Školu navštěvovali asi od 20. let i cizinci, mezi nimi i mnoho Čechoslováků. Roku 1942 byla účast cizinců pro veliký nával omezena na členy společnosti a zvané hosty. Denní program na škole byl rozdělen podobně asi jako na školách W.E.A. Úroveň přednášek byla velmi vysoká.

Letní tábor

Škola pravidelně pořádala pro své žáky i veřejnost letní tábory. Jejich program byl zaměřen i na vzdělávací aktivity – jednalo se zejména o děti, jejichž rodiče měly zájem o výuku češtiny. Program vyučování byl intenzivní: V nižší skupině byly zařazeny děti, které neuměly skoro číst a psát česky. Skupinu vedla učitelka Kleinová. Výuka se skládala ze čtení ze slabikáře a výklad čteného, otázky týkající se obsahu, mluvnický rozbor, vyvození základních mluvnických poznatků a pravidel. Procvičování pravopisu a čtení pohádek ze školní knihovny. Tato skupina byla vyučována ve dvou odděleních. Nejmenší děti byly vyučovány dle tzv. elementárky a starší stejně jako 2. až 3. školní rok obecné školy.

Vyšší skupina: Zde byly děti od 10 do 16 let. Většinou se jednalo o děti rozumějící česky. Některé však neovládaly český pravopis. Skupinu vedl prof. A. Krušina. V jeho nepřítomnosti vyučoval R. Čapek. Hodiny se skládaly ze čtení vybraných statí – školní časopis *Poupě* a *Čítanka*, rozbor článků, vysvětlování slov, reprodukce otázek, obměna textu, atd. Mluvnice se vysvětlovala a nacvičovala příležitostně při čtení. Probíraly se základní poznatky mluvnické. Pravopis se procvičoval občasnými diktáty a krátkými cvičeními. Byly využívány knihy ze žákovské školní knihovny. Tato skupina byla vyučována jednou týdně, v sobotu profesorkou S. Weirovou, která se dobrovolně přihlásila k spolupráci. Dr. A. R. Weir se výuce věnoval dvakrát týdně, v pondělí a ve čtvrtek, přednášel této skupině přírodní věty – zábavným způsobem, aby se zpestřilo vyučování.

Na táboře byl i bohatý program her - Nižší skupina: různé míčové hry, schovávaná, na třetího, skautské hry, závody v pytlí aj. Za špatného počasí společenské hry a stolní tenis. Vyšší skupina: volejbal, stolní tenis, plížená, pašeráci, různé hry s míčem, honba za pokladem, skautské hry aj. Obě skupiny vedla studentka Juta Türková. V případě nepřízně počasí byly pořádány krátké vycházky.

Prázdninový kurz českého jazyka

Na podnět N.J.Rose, ředitele školy pro slovanské a východoevropské jazyky, realizoval ředitel čsl. státní školy kurz češtiny v Oxfordu. Celkem se jednalo o čtyři týdny intenzivní výuky. Kurz měl celkem 12 posluchačů, u nichž dva již měli jistou znalost jazyka z dřívějších pobytů v ČSR, ostatní byli začátečníci. Výuka probíhala podle učebnice B. Mikuly Progressive Czech, vydané v USA. Vedle denní, tři hodiny trvající výuky jazyka se jednalo o dvouhodinové výklady o čsl. literatuře a dějinách v podobě semináře (témata o staré české literatuře, Jan Hus, J.A. Komenský, národní obrození, styčné body Angelo-české v historii). Přednášejícími byli Dr. Císař, dr. J. Sláma, dr. Hník.

Společenské dění v emigraci

Čsl. státní škola se i aktivně účastnila společenského dění v emigraci. 11. září 1941 se zástupci školy účastnili slavnostního otevření Československého národního domu v Londýně, společně s prezidentem Edvardem Benešem.⁷

Na škole řádně probíhaly oslavy všech důležitých státních výročí, jako tomu bylo před započatím válečného konfliktu. K 17. listopadu 1943 byl pozván řečník Ústředního svazu československého studentstva, aby promluvil k žákům školy o událostech tohoto dne roku 1939. Zástupci školy se účastnili i oslav Mezinárodního studentského dne v Londýně.

Ze všech 28. říjnu, jichž vzpomínala střední škola ve Velké Británii, byl ten, v roce 1943 nejslavnostnější. Bylo to jednak proto, že tento rok bylo výročí čtvrt století trvání republiky, jednak proto, že se škola touto oslavou po prvé představila welšskému obyvatelstvu, do jehož kraje se přestěhovala.

V předvečer národního svátku seznámil zástupce ředitel školy llanwrtydské občany s historií čsl. národa přednáškou, jež zaujala obyvatelstvo v místní Victoria Hall. Rozšířil tak znalosti Angličanů o Československu, a doplnil obraz, který získali o čsl. vojácích.

Ráno 28. října se konaly ve škole bohoslužby a dopoledne v 4 hod. se žáci a hosté z

---

⁷ Zástupci školy se účastnili i dalších společenských akcí – viz příloha Pozvání na společenskou akci krajanů:

městečka shromáždili ve vyrobené budově, která se proměnila ve společenský sál. Za tu krátkou dobu, co je škola ve Walesu, získala zde velké množství příznivců, že téměř z každého domu z Llanwrtyd Wells byl oslavě přítomen aspoň jeden host, Shromáždění zahájil zástupce školy Dr. Fried, jenž přivítal welšské přátele a vysvětlil jim význam pro všechny Čechoslováky. Nato studentský sbor zazpíval Jeremiášův chorál „Jen dál“ na slova Jana Nerudy. K studentům promluvil ředitel, který jim připomněl národní odkaz a oběti, jichž boj si již vyžádal. V anglickém proslovu vyzvedl národní úsilí a kdykoli vzpomněl obou čsl. presidentů, byl přerušen potleskem hostů. Po oktávánu Krausovi, jenž předčetl Sládkovu báseň „Zas přijde čas“, kvintánka Hünigenová přečetla anglický úryvek z J. Zeyera. Za hosty promluvil p. Bevington Gibbons, J.P., jenž vyslovil přesvědčení, že se škola bude cítiti mezi welšským obyvatelstvem jako doma, a jistotu, že budeme brzy slavit národní svátek ve vlasti. Na ukončení zazpíval sbor pod vedením pí Herlingerové československou, welšskou a anglickou hymnu. Welští hosté byli velmi překvapeni a dojati, když slyšeli české studenty zpívat welšskou hymnu welšsky, slavnosti je odčinili třemi hromovými „hip, hip, hurá!“ Hosté byli potom pozváni na čaj. Tento první krok v navázání styků s místním obyvatelstvem byl velmi zdařilý. Noviny z Bretonu přinesly o přednášce a o školní slavnosti dlouhý a podrobný článek, v němž nazvaly školu „jedinou toho druhu na světě“. Ocenily i „perfektní welštinu hymny, kterou se naši studenti zapsali do srdcí Llanwrtydských.

Silné vlastenecké cítěná, které umožňovalo přežít obtížné období války velmi dobře ilustroval projev ředitele Dr. Sovy k výročí 28. října z roku 1942: „Letos budeme oslavovat 28.říjen, Den Svobody, a budeme s pocity zvlášť slavnostními vzpomínat na chvíli, kdy byla prohlášena samostatnost Československé republiky a položeny základy svobodného vývoje jejího lidu. Je nás jen hrstka Čechoslováků kdož mohu v zahraničí žít, myslet a jednat svobodně a oslavit toto výročí jako svobodní občané republiky. Tím více si uvědomujeme utrpení našeho lidu doma, zbaveného nejen veškeré svobody, ale rdouseného i ve svých základech života. Pro germánsko-nacistického zbesilce není zločinu, kterého by nepoužil, aby naše doma zbavil sil a odolnosti, vyčerpal je na duchu na těle, zlomil a vyhladil. V den opětného setkání, který by měl být tak radostným, se proto setkáme s desetitisíci zuboženými, chorými, zanedbanými, neléčenými, nedoživenými a opuštěnými, protože německý utlačovatel vysál a uloupil všechno i nejnужnější, čeho potřebují k svému zdraví a životu. Chceme-

li my v zahraničí, žijící v materiálním dostatku a uchránění těchto hrůz, oslavit dvacet čtyři let trvání naší republiky tak důstojně, jak káže nám svědomí při pomýšlení na tragédii našich doma, musíme tak učinit skutkem, zaměřeným ke dni našeho opětovného setkání. Čs. Červený kříž chce jménem Vás všech dát výraz tomu, co v tuto slavnostní chvíli cítíme, a proměnit naše city v čin reálné pomoci našim trpícím. Vyzívá Vás, abyste si každý uložil k tomuto dni dobrovolnou daň, asi ve výši 10% měsíčního, neb 1% ročního příjmu. Shromáždí jí sbírky zakoupí léky, vitamíny, nástroje, šatstvo, prádlo, léčebný a jiný materiál a nashromáždí tak prostředky, aby okamžitě po návratu do osvobozeného domova mu přinesl Váš dar v podobě pomoci velmi žádoucí. Tak každý z Vás darem k oslavě naší svobody činně přispěje k zahojení ran, jež jí byly zasazeny, jakož jest naší povinností.“

Nicolas Winton a jeho aktivity v ČSR

Mnoho z dětí, které navštěvovaly Československou státní střední školu, měly to štěstí, že se jim podařilo odjet z Československa za pomoci N. Wintona, který v roce 1939, těsně před vypuknutím druhé světové války, vypravil z Prahy, z Wilsonova nádraží 6 vlaků, a tak zachránil 669 českých dětí z rodin komunistů, sociálních demokratů, spisovatelů a židů. Téměř žádný z jejich rodičů válku nepřežil.

Nicholas Winton padesát let o své záchranné misi v Praze mlčel. Pomoc dětem pro něj byla pouhá epizoda v jeho životě. Ani samotné děti nevěděly komu vděčí za svou záchranu. Až v roce 1988 Wintonova manželka Greta našla na půdě knihu dokumentů, pocházely z doby před začátkem války. Kniha je dnes uložena v památníku v Yad Vashem v Jeruzalémě. Aktivista Martin Blake v Praze pracoval pro organizaci, jež pomáhala ohroženým občanům s odjezdem do emigrace. Nicholas Winton se k Blakeovi připojil. Tato změna znamenala záchranu pro 669 dětí.

Winton viděl žalostnou situaci uprchlíků ze Sudet a intuitivně cítil, že Hitler brzo obsadí zbytek Čech a že všichni lidé na Hitlerově černé listině budou v ohrožení života. Neexistovala žádná organizace, která by pomáhala ohroženým dětem. A tady Winton našel prostor pro svou vlastní pomoc. Rozjel akci, pro kterou není žádné srovnání. Oslovil vlády těch států, o kterých se domníval, že by ohrožené děti mohly přijmout. S kladnou odpovědí se setkal jen u Švédska a pak také u své vlastní země. Britská vláda přislíbila přijetí dětí mladších 18 let, pokud ovšem bude o ně v Británii postaráno a pokud někdo složí za každé z nich 50 liber na pokrytí nákladů na jejich návrat do vlasti.

Nicholas Winton bojoval na dvou frontách. Svůj pražský stan rozbil v Grand hotelu Šroubek (dnes Evropa) na Václavském náměstí. K rohovému stolu do hotelové kavárny za ním chodili rodiče, kterým často jen velmi pomalu a postupně docházelo, jaké nebezpečí jim a jejich dětem hrozí. Brzy otevřel kancelář ve Voršilské ulici, vedením pověřil Trevora Chardwicka. Před kanceláři se brzy tvořily dlouhé fronty. Gestapo o této činnosti vědělo, sledovalo ji, ale nijak proti ní nezasáhlo. Druhým Wintonovým bojištěm pak byl nenápadný dům v londýnském Heamsteadu. Odsud hledá pěstounské rodiny a shromažďuje finanční prostředky na celou akci.

Rozhovor s bývalými žáky školy

Dne 16.6.2005 absolventi Československé státní střední školy ve Velké Británii předali jimi uchované dokumenty o činnosti školy Národnímu archivu v Praze. Jednalo se o fotografie, pohlednice, školní časopis, poznámkové bloky a další upomínky.

Senátoru ČR Eduardu Outratovi byly v době návštěvy školy čtyři roky. „Můj byl v té době ministrem československé exilové vlády. Moc si nevzpomínám na cestu na Británie. Nejprve jsem v roce 1939 odjeli do Francie, a až poté do Londýna. Před Hitlerem uteklo do Británie hodně českých učitelů, kteří pak navrhovali založení školy prezidentu E. Benešovi. „Škola vznikla v zárodku v roce 1939 a naplno pak v roce 1940, když se vytvořila československá vláda. Byla určena pro děti, které byly v exilu spolu s rodiči, nebo i jinak. Zpočátku se to snad týkalo hlavně dětí vojáků a taky Baťových zaměstnanců. Brzy se ale škola stala obecnou akcí pro to, aby mladá generace byla vychována česky. Dohromady nás tam muselo být několik set. Je zajímavé, že tam byly i Wintonovy děti, i když ne všechny. V mém konkrétním případě rodiče cítili vlastenecky a domnívali se, že mám mít od začátku pořádné české vzdělání. Tak mne tam poslali, když mi bylo šest let. Byla tam obecná škola a gymnázium. V obojím škola fungovala víceméně tak, jak měla. Snažila se držet československých osnov, byť od starších žáků slyším, že si učitelé psali učebnice sami. A mám dojem, že to všeobecně mělo úroveň. Dostal jsem vysvědčení, která tady byla platná, a pokračoval jsem pak normálně tady. Do školy jsem chodil dva a půl roku. Od poloviny první třídy, a skončil jsem těsně před koncem školního roku v červnu 1945. Bylo to v tom směru idylické, že to bylo mimo hlavní pás bombardování. V Anglii žije ještě hodně absolventu této školy a jsou všude po světě, většinou v anglicky mluvících zemích, několik je jich ale tady zpátky. Učitelé měli velké množství práce jak s výukou, tak tvorbou učebních pomůcek, kterých byl v českém jazyce nedostatek. Sami napsali mnoho učebnic podle učebních plánů ČSR a umožnili tím pak dětem pokračovat ve studiu po válce bez problémů a přerušení.“ Senátor E. Outrata byl nejmladším absolventem školy, který se účastnil setkání v Praze.

„Byla jsem jedním z tzv. Wintonových dětí, jednalo se o transport 18. července 1939. Celou válku jsem strávil ve Stoke-on-Trent v Staffordshire. Bylo to velmi zajímavé,

protože všichni obyvatelé ulici byly děti bez rodičů“ říká Hana Franková. Každé dítě bylo sponzorováno místní anglickou školou nebo soukromou firmou. „Zasílali peníze, takže jsem se mohli obléknout a najíst. Chodila jsem do anglické školy ve městě a v roce 1944 jsem se přestěhovala do Abernantu ve Walesu.

Roman Horák popisuje svoje působení: „ V Anglii jsem byl od roku 1938 do roku 1945. Navštěvoval jsem exilovou školu v době Bitvy o Británii v roce 1940 až 1942.“ R. Horák věnoval archivu album fotografií z té doby, některé fotografie popisují návštěvu E. Beneše a H. Benešové ve škole.

Na jedné z fotografií je vyobrazen Petr Loubel, který se také účastnil jako bývalý žák předání dokumentů archivu. Jeho otec, původem z českého pohraničí, byl v německé armádě a podařilo si mu uprchnout přes Francii do Anglie. P. Loubel odešel s ním, ale jeho matku, přestože byla rozvedena, zatklo gestapo. Rozhodla se raději pro sebevraždu, než by trpěla útrapy věznění. Lidé ve velké Británii emigrantům velmi pomáhali, solidaritu s uprchlíky považovali za svoji občanskou povinnost. Nějakou dobu navštěvoval anglickou školu, ale jelikož vůbec nerozuměl anglicky uvítal jeho otec možnost využít nově vzniklé československé státní školy.

Krátce poté, co absolvovala střední školu a emigrovala do Anglie, se stala Eva Krušinová zaměstnankyní školy v Hinton Hill. Pracovala, zde jako zdravotní sestra v internátu a vdala se za jednoho z učitelů. Oba její rodiče zahynuli v koncentrančním táboře. Děti v internátě ji nahrazovaly rodinu. Dnes je jí 86 let.

Mileně Grenfell-Baines bylo devět let, když se svojí tříletou sestrou odcestovala posledním z osmi vlaků, které z Československa umožnily vycestovat dětem zejména z židovských rodin. Celkem se jednalo o 669 dětí. Poslední, devátý vlak, bohužel nemohl odjet, neboť toho dne 3. září 1939 již probíhala 2. světová válka.

„Byla jsem jedním z dětí, kteří díky činnosti Nicolase Wintona mohli vlakem vycestovat z ČSR v roce 1939. S některými dětmi z tohoto vlaku jsem začala navštěvovat československou školu v roce 1942. Měla jsem obrovské štěstí, že i moji rodiče po roce 1939 uprchli do Anglie. Byla jsem jedním z mála dětí, kteří měli rodinu pohromadě. Přes všechny obtíže a překážky válečné doby jsme mohli vyrůstat jako

děti. Byla jsem hrozný žák, ale škola mi umožnila opakovat ročník, což na britských školách nebylo běžné. Často jsem musela být za různé prohřešky trestána, zapisována do černé knihy, posílána na hanbu, apod. Kniha se teď nalézá v Národním archivu ČR.“

Závěr

Činnost školy byla po skončení války postupně omezována. Mnoho žáků se se svými rodiči vracelo do ČSR a vzhledem k relokaci československé vlády do Prahy se snižovalo opodstatnění další existence školy. Do Čech se vraceli i pedagogové, kteří chtěli v ČSR zahájit proces obnovy čsl. školství.

Historie Československé státní střední školy ilustruje, jak dalece byl v období za II. světové války, kladen důraz na problematiku vzdělávání v prostředí československé emigrace. Exilová vláda měla maximální zájem o kontinuitu všech složek veřejného života a snažila se suplovat všechny své původní funkce. I v náročném prostředí cizího státu a emigrace směřoval zájem a investice do oblasti školství a vzdělávání a československá vláda si uvědomovala důležitost vzdělání obyvatelstva pro celkový rozvoj země po válce. Možnosti československé exilové vlády byly velmi omezené a škola působila v některých obdobích ve více než provizorních podmínkách.

Československá vláda v Londýně si uvědomovala nutnost výchovy a vzdělávání kádrů pro státní administrativu ve státě kde, dle jejich mínění, existoval značný vliv nacistické ideologie a bylo očekáváno, že tento vliv by mohl ztížit poválečnou obnovu.

Obecně lze konstatovat, že vzdělání se v kritických obdobích považuje za mocný nástroj udržování kontinuity a možnosti překlenout náročná období, což jsme mohli sledovat na historii Československé státní školy. Bohužel vzhledem k nedostatku archivních materiálů není zatím možné zodpovědět všechny otázky, které mohly při četbě textu vytanout a určitě je možné, že by další studium archivních materiálů – jak v archivech ministerstva vnitra, které nejsou dostupné, tak v zahraničí – mohlo vnést do problematiky další světlo.

Přílohy

Statistika žáků:

Statistika žáků / do 23. IX. 1941 /

Třída	Počet žáků	Hocná	Dívek	Stáří	Stáří noví	Česi a Slované	Jiní	Fim. kat.	Evnm	Isr. vyzn.	Bez vyzn.	Jinych vyzn.
I. Obecná	9	3	6	6-9 let	5 a 4	8	1	3	-	3	1	
2. Obecná	8	3	5	7-11 let	3 a 5	6	2	3	2	3	-	
3. Obecná	11	10	1	9-12 let	5 a 6	8	2	2	2	3	4	
I. r. g.	7	4	3	11 let	6 a 1	7		1	2	3	1	
II. r. g.	7	2	5	12-14 let	2 a 5	7		3	2	1	1	
III. r. g.	11	7	4	13-15 let	4 a 7	11		3	-	6	2	
IV. r. g.	2	-	2	14-15 let	1 a 1	2		-	1	1	-	
V. r. g.	1	-	1	15 let	1	1				1		
VI. r. g.	2	-	2	17.-18.	1 a 1	1			1		1	
VII. r. g.	2	1	1	17.	1 a 1	2		1			1	
VIII. r. g.	2	1	1	17.-19.	1 a 1	2		1			1	

Zaměstnanci školy:

čj. 1973/43 h.

Vac: Seznam personálu
v ústavě.

1973/43.

Škol. a osv. ob. ml. učitelů šk.

Seznam.

Seznam zaměstnanců ústavu předkládám v souladu s požadavky, které jsou uvedeny ve škole.

Č.	Jméno	byd.			Bydlí ve škole	Poznámka.
		mda	sh	d		
1.	Geduldigerová E.	4	10		ano	hospod. s r.
2.	Tvrzonová M.	3	--		"	účetní a kanc. pr.
3.	Čechová M.	3	15		"	kněžka
4.	Fischerová B.	3	15		"	"
5.	Heidelbergeová	2	--		"	posl. v kuchyni
6.	Mrs. Pugh	2	10		nebydlí	"
7.	Mrs. Price	1	10		"	"
8.	Miss Outmann	1	15		"	restaurace, úklid
9.	Tůkčly K.	3	--		bydlí	strojník
10.	Jons John	3	-5		"	totéž
11.	Mr. Pugh J.	2	--		nebydlí	posl. při škol. a škol.
12.	Heidberger H.	3	15		bydlí	řemeslník, nyní zast. školníka
13.	Schafflová E.	2	--		"	úklid domu
14.	Mrs. Jons E.	1	16		nebydlí	" " /pracuje
15.	Mrs Hope D.	1	17	-6	"	pa hodiny 3h.1 a 1 hod. úklid /pracuje na hodi.
16.	Miss Jons B.G.	1	15	-2	"	vyšší a 1 hod. / úklid /na hod. za 3h.1 a 3 hod. /
17.	Mrs. Morgan D.	1	-4	--	"	rodinná práce
18.	Lugrová M.	3			bydlí	sestra ČSK
19.	Havelková M.	2	10		"	" ČSK
20.	Mrs. Thomas H.	1			nebydlí	zastupuje sestru, která má volno
21.	Mrs. Lythe H.	2	10		"	sestra anglická
22.	Medlová H.					vypořádá příležitostně jako sestra ČSK. Placena bude podle počtu hodin. Bydlí v domě jako panělnka kol Frieda V.

ředitel.

Rozvrh hodin:

pořadání
ne je 6
ky obsed
to adno

Den	Třída	8 ³⁰ -9 ⁰⁰	9 ⁰⁰ -10 ⁰⁰	10 ⁰⁰ -11 ⁰⁰	11 ⁰⁰ -12 ⁰⁰	12 ⁰⁰ -13 ⁰⁰	13 ⁰⁰ -14 ⁰⁰	14 ⁰⁰ -15 ⁰⁰	15 ⁰⁰ -16 ⁰⁰
	1.ob.	Krejč.	A Alá	Krejčová	Vol. div. Fan	Krejčová			
	2.	A B Alá	Čel. Aru	Pod Alá	VI Alá		olov. A kon.		
	3.	A a Fri	Čel. C	Pod. VV	VI Aru		Stani A kon.		
I/II	M Kom	Fr Fan	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Tel. chl. Hav. Area C		
III	Čel. Aru	M Kom	A Frt	Čel. Aru	F Pr		K. pr. d.		
IV, V, VI	M Kom	Fr Fan	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Alá Tel. chl. Hav.		
VII/VIII	F Pr	Aru	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Dr. Vls. Hav. K. pr. d.		
	1.ob.	Krejč.	A Alá	Krejčová	Krejč.		Pról. Koup. B		
2.	A B Fri	Čel. Aru	Pod Alá	Area Alá	Tel. Hav		A Alá. Rud. pr. C. chl.		
3.	A a Alá	Čel. C	Pod. Fan	Krejč. Fan	HAV		A Frt. Fan		
I/II	Čel. Aru	M Kom	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Tel. div. Rud. pr. C. chl.		
III	M Kom	Fr Fan	A Frt	Čel. Aru	Z Alá		K. pr. d. chl. pr.		
IV, V, VI	M Kom	Fr Fan	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Angl. Tel. div. VI. Hav.		
VII/VIII	F Pr	Aru	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Rud. pr. chl.		
	1.ob.	Krejč.	A Alá	Krejčová	Vol. div. Fan		Krejč.		
2.	A B Frt	Čel. Aru	Pod Alá	VI Alá	Vol. div. Fan		Krejč. Kry		
3.	A a Fri	Čel. C	Pod. Fan	VI Fan			Krejč. Kry		
I/II	M Kom	Fr Fan	Višba	Prí Prí	Čel. Aru		Tel. chl. Hav.		
III	M Kom	Fr Fan	Višba	Prí Prí	Čel. Aru		Div. pr. Kry		
IV, V, VI	M Kom	Fr Fan	Višba	Prí Prí	Čel. Aru		Alá		
VII/VIII	F Pr	Aru	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Frt. kon. Aru		
	1.ob.	Krejč.	A Alá	Krejčová	Vol. div. Fan		Krejčová		
2.	A B Frt	Čel. Aru	Pod Alá	Area Alá	Tel. Hav		Frt. Zpov. n. náb.		
3.	A a Alá	Čel. C	Pod. Fan	Krejč. Fan	HAV		Frt. Zpov. n. náb.		
I/II	Čel. Aru	M Kom	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Krejč. Zpov. n. náb.		
III	Z Alá	Fan	Čel. Aru	A Frt	L Stl		Frt. Zpov. n. náb.		
IV, V, VI	M Kom	Fr Fan	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Frt. Zpov. n. náb.		
VII/VIII	F Pr	Aru	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Tel. chl. Hav.		
	1.ob.	Krejč.	A Alá	Krejčová	Vol. div. Fan		Krejč.		
2.	Pod Alá	Čel. Aru	A B. Zpov. n. náb.				Krejč. Koup.		
3.	Pod Fan	Čel. C	A a Fri	Zpov. n. náb.			A B Frt. Rud. pr. Fan		
I/II	M Kom	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru	Vol. div. Fan		Tel. div. Rud. pr. C. chl.		
III	L Stl	A Frt	Čel. Aru	M Kom	F Pr		Rud. pr. chl. C. Tel. div.		
IV, V, VI	A Fri	L Stl	Prí Prí	Čel. Aru	M Kom		Ch. pr. Hav.		
VII/VIII	A Frt	M Kom	F Pr	Čel. Aru	M Kom		L Stl. Rud. pr. chl. C.		
	1.ob.	Krejč.	A Alá	Krejčová	Vol. div. Fan		Krejčová		
2.	A B Frt	Čel. Aru	Pod Fan	Fan	Tel. Hav		Tel. Hav		
3.	A a Alá	Čel. C	Pod. Fan	Fan					
I/II	Čel. Aru	M Kom	A Fri	Prí Prí	Čel. Aru		Tel. chl. Hav.		
III	L Stl	A Frt	Čel. Aru	M Kom	F Pr		Rud. pr. chl. C. Tel. div.		
IV, V, VI	A Fri	L Stl	Prí Prí	Čel. Aru	M Kom		Ch. pr. Hav.		
VII/VIII	A Frt	M Kom	F Pr	Čel. Aru	M Kom		L Stl. Rud. pr. chl. C.		

Úvazky pedagogů:

Účební a jiné povinnosti členů sboru.

šk. rok 1941/42

Č.	Jméno	Vyučování	Cel- kem pol and	klučna odp ved and	Cel- kem and	Jiné funkce	Pozn.
1.	Miloslav BOVA, ředitel	Vlastivěda VIII ²		5		řazení ústavu	
2.	Dr. Jan HAVLÍČEK	Přir. III, VI ² , VII/VIII ³ Těl. ou. 3, stř. 2 litry 3	22	1 1 2 3	29	správce teloov. nářadí třídní VII/VIII	
3.	Dr. Arthur REHR	Přir. I ² , Chem. IV-VI ³ Fys. III, IV ₁ , VII ₄ Kys. III/IV ₂ Angl. vlast. I/II ₁ , IV-VIII ₁	18	3 4 3	28	správce kabinetu Fys.-chem. Třídní III	
4.	Miloslav KRUČKA	Čel. I/II ₂ , III ₄ , IV-VI ₄ VII/VIII ₁ ; vlast. I ² Frant. pokr. III-VIII ³ konv. 2	28	2 3	27	Třídní III Internát- ní kázeň a pořádek	knih- covna školov
5.	Marie STŘEŽOVÁ	Lat. III, IV-VI ₂ , VII/VIII ⁴ Lěj. II ² , III ² ,	17	2 6	23	Třídní IV-VI	
6.	Dr. Vilém FRIEDL	Angl. obec. 6, stř. I ² Lěj. IV-VI ₃ , VII ₂ Filos. VIII ₁	24	2 3	29	Správce domu	knih. učit. a ang. přir.
7.	Ing. Marie ADÁM- SKÁ	Matem. I/II ₄ , III ₂ , IV-VI ₄ , VII/VIII ₄ Deskr. geom. IV-VI ₁ VII r. 4	20	1 3 2 3	29		
8.	M. MLÁDOVÁ	Zem. I/II ₂ , III ₂ , IV-VI ₁ , IV-VI ₂	7		7		Výpomoc
9.	Rudolf ČAPKA	3. obec. Čel. 6 Aras. I/II ₂₋₁ , III ₁ VII r. 1 Kauč. práce onlap. na stř. větví 4	14	3 3	20	tajemník a účetní školsní správa tisk dupl.	
10.	Stanislava FAS- LEHLÍKOVÁ-Zvědel.	3. ob. 19; Pr. I/II ² , III-8. slov. ot. 1 zad. 3	25	1 3 3	32	Třídní 3. občas ředitel.	sociál prac
11.	Jirka KŘEČKOVÁ	1. ob. 27	27	3 3	33		
12.	Marie KALISOVÁ	2. ob. 11; angl. ob. 1 ² Rus. pr. div. stř.	26	3 3	32		
13.	Harry FROHMAYER	Angl. ob. 2, stř. 12	18	3 2	24		

Denní řád:

SKOL. R. 1943/44.

D e n n í   ř á d .

7,35.....	.....Budíček - ranní úprava těla
8,10.....	.....První zvonění. Všichni žáci opustí ložnice mimo službu, která má úklid ložnic.
8,20.....	.....Snídaně
8,35 - 9	.....Ordinace. Příprava žáků na vyučování/žáci jsou v studovnách/.
9,05.....	.....Začátek dopol. vyučov.
	9,05 - 9,55
	10,05 - 10,55 /velká přestávka, o které služba vyzvedne přesnídávku v kuchyni a rozdává jí ve studovně chl. s d.
	11,10 - 12,--
	12,10 - 13,--
13 - 13,15.	.....Mytí rukou a příprava k obědu.
13,15.....	.....Oběd
2,-- 2,15..	.....Výdej léku v ordinaci.
2,25- 2,30...	.....Příprava na odpol. vyučování.
2,30 - 3,15	
3,20 - 4,05	.....Odpolední vyučování
4,05.....	.....Úklid tříd, nošení uhlí, loupání brambor čištění bot, volno.
5,55...	.....Příprava na večeři
6,05..	.....Večeře
6,45 - 7,00	.....Výdej léků
7,	..... Studovna /úplný klid ve všech stud./
8,20.....	..... Večerní jídlo/služba vyzvedne jídlo v kuchyni a rozdává ve studovnách/
8,30....	..... Konec studovny pro ob. školu, I a II
9,--....	..... " " " III a IV
9,45....	..... " " " V , VI a VIII
10,15...	.....Večeřka - světla v ložnicích zhasnuta.

V neděli a ve svátek budíček v 8h, úklid ložnic 8,50, oběd 13,--
večeře 18.

Jídelní lístek:

2147

Čal. státní střední škola.
Abernant Lake Hotel, B
Elizabeth Wells, Breconshire.

J í d e l n í   l í s t e k .

Od 30. září do 31. října 1943.

D e n : Oběd:	Večeře:	Jídlo o $\frac{1}{2}$ 9 h.
30. IX. P ř í j e z d d ě t í .	Kakao a buchty.	
1. X. Zeleninová polévka, guláš, brambory, sůl, krupicová kaše s čokoládou.	Halušky, čaj, chléb s máslem.	Chléb, sýr.
2. X. Hovězí polévka, vařené hovězí, rajská omáčka, knedlík, jablka.	Zapečená kanadská šunka, vajíčka, brambory, máslo, chléb, čaj.	Chléb, jam.
3. X. Polévka s kostí s játrovými knedlíčky, telecí pečené, bramborová kaše, selný salát, triffle.	Studená telecí, červená řepa, rajská jablička.	Chléb s máslem a rozkudla.
4. X. Polévka ze zeleného hrášku a nekama, zeleninové pláky, brambory, salát, krupicová kaše s čokoládou.	Michaná sušená vejece, brambory, máslo, chléb, čaj.	Chléb s jarnem.
5. X. Uzená polévka a kroupama, vařená šunka, brambory, sladkokyselé ssi, vařené švestky s custardem.	Plíčka na smetaně, brambory, čaj, chléb, máslo.	Chléb s rozkudou.
6. X. Hrachová polévka s opékaným chlebem, skopová pečená, brambory, kapusta, čokoládový custard s jarnem.	Salmon, sýr, máslo, rajská jablička, čaj.	Buchtičky, chléb, jam.
7. X. Želná smetanová polévka, smažená játra, ryže, červená řepa, pečená jablka.	Kanadská šunka zapékaná se sůň, vajíčkama, opékané brambory, čaj, chléb, máslo.	Chléb s játrovou pařtikou.
8. X. Bramborová polévka, pečená ryba, bramborová kaše, AB sauce, pečená ryže s hrozinkama.	Pečený prejt ze zbytků masa, brambory na loupáku, máslo, buchty, čaj.	Chléb s máslem.
9. X. Zeleninová polévka, houskové knedlíky, rajská omáčka, jablka /maso nebylo dodáno/.	Hovězí v konzervách, bramborový salát, chléb, máslo, čaj.	Chléb s máslem.
10. X. Hovězí polévka s kostí s knedlíčky, telecí nadívaná pečená, brambory, kvěťák, triffle se smetnou.	Studená šunka, rajská jablka, sýr, máslo, čaj, chléb, červená řepa, buchtičky.	Chléb s rozkudou.

Uvolnění pedagoga z voj. služby:

O P I S.

10/11-43

Ministerstvo národní obrany

Č.j.: 13358-III/1 odděl. 1943.

Londýn, 12. listopadu
1943.
P i l n ě.

Věc : Zajišek Alois, Ing. rt.
uvolnění pro čs. stř. školu. Velitelství čs. samostatné obrněné brigády.

Podle par. 216 branných předpisů zprošťují od činné služby vojenské na neurčitou dobu rt. v zál. ZAJÍČKA Aloise, R-2234, počínajíc dnem uveřejnění v denním rozkaze velitelství čs. samostatné obrněné brigády.

Zproštění jest odůvodněno jeho učitelskou kvalifikací pro střední školy a věkem /44 let/.

Jmenovaný odchází do služeb ministerstva vnitra, školského odboru s určením pro učitelskou službu na čs. st. stř. škole.

Upozornuji na par. 210 branných předpisů, odst. 3b/, podle kterého je možno jmenovaného kdykoliv povolati znovu do činné služby vojenské.

Vyplatěte jmenovanému vojenské náležitosti do dne zproštění. Jmenovaný nemá však nároku na zaopatření podle vládního usnesení ze dne 6. června 1941 ani na mimořádný osádkovací příspěvek.

Vyžádejte pro něj civilní doklady,

O jeho zproštění proveďte zápisné řízení jakmile tyto doklady obdržíte.

Ministr národní obrany,
div. gen. Sergěj Ingr. v.r.

Ministerstvo národní obrany
Č.j.: 13358-III/1 odděl. 1943
Jako vpředu

Londýn, 12. listopad
1943.
Ministerstvo vnitra,
školský odbor.

Na vědomí k Vašemu č.j. 9349-P/43.
Za správnost. Minister národní obrany,
plk. Bosý. div. org. Sergěj Ingr, v.r.

.....

Souhrnné informace o škole:

Ref.No. /44/W.

THE CZECHOSLOVAK STATE
SECONDARY SCHOOL,
Abernant Lake Hotel,
LLANWRTYD WELLS,
Breconshire.

8th. January, 1944.

Dear Madam,

Your enquiry of January 1st. 1944, in which you enquire after a "curriculum" of a Czechoslovak School, has been passed on to us by the Education Department of the Czechoslovak Ministry of the Interior.

We are a typical Czechoslovak Secondary School of the generalised type known as a "reálné gymnásium", as opposed to the "klasické gymnásium" (school of litterae humaniores), "reformné reálné gymnásium" (= modern languages school) or "reálka" (= modern science school). Our curriculum is required by law to correspond exactly to the standing regulations of the Czechoslovak Ministry of Education and National Culture as valid in the year 1938, i.e. before Munich — the only difference is that we take as our principal foreign language English, whereas German or French would have been more usual in Czechoslovakia at that time.

We take pupils at the age of eleven, and they pass through all eight forms, being promoted to the next form once a year, and thus leave the school normally at the age of 19.

The curriculum is as follows: -

Czechoslovak language and literature is studied in all forms; the Fourth Form do a certain amount of historical grammar and some Old Slavonic (after which a certain amount of reading is done in Czech in Slovak schools and in Slovak in Czech schools (our pupils include those speaking both languages)).

English is likewise studied in all forms, every form having at least one hour of it per day.

Latin is taken from the Third form upwards to the Eighth.

French is taken in the upper school only, i.e. from the Fifth form upwards; the standard required is not high.

Mathematics is taken in all forms, Algebra commences in the Third form and Trigonometry in the Sixth; some Co-ordinate Geometry is studied in the Seventh and Eighth. Calculus is not included in the syllabus.

History is taken in all forms, except in the Eighth, where it is replaced by "Vlastiveda" i.e. the History, Economic Geography, Constitution, and Administrative System of the Czechoslovak Republic.

Geography is taken in the first six forms.

Natural History of a generalised and elementary type is taken in the First and Second form; then the Sixth takes Botany and Geology, the Seventh and Zoology, including Somatology.

Chemistry is taken in the Fourth Fifth and Sixth forms, the Sixth doing Organic Chemistry; the syllabus also includes some Mineralogy.

Elementary Physics is taken in the Third and Fourth forms, while advanced Physics is taken in the Seventh and Eighth forms — the Physics syllabus includes some Astronomy.

Drawing is taken in the first four forms.

Mechanical Drawing is taken in the Third and Fourth forms.

Gymnastics are compulsory in all forms.

Where a pupil is of any recognised religious denomination, he or she must attend classes of instruction in that faith, unless both parents

P.T.O.

Příloha k čj.18927/1.odč.1.1941.

S E Z N A M

uchazečů ke zkouškám na čs.st.škole Whitchurch.

studenti reál.gymnasia.

Poř. čís.	hodnost	Jméno a příjmení	Im.č.	útvár	Popis studia	Podrobí se zkoušce	Poznámka.
1	des.asp.	Baloun Ladislav	J-850	p.prap.2			byl již ve škole, pro nemoc nedokončil
2	čet.	Havel František	J-1214	p.prap.2		ze 7.třídy	stud.látka zaslána
3	voj.	Dvořák Oldřich	F-2778	p.prap.2	absolvoval sextu	ze 7.,8.třídy a maturitní.	
4	voj.	Pick František	V/78	p.prap.1	absolvoval 4 reálky, 3 gymn.	z 8.tř.a maturitní	mat.řeč německá
5	svob.	Pobořil Ludvík	F-2672	žen.rotar	třetí čtvrtlet. sexty ve Val. Meziříčí	ze 7.a 8.tř. a maturitní	
6	voj.	Kaplan František	F-2438	tal.četa	první část fran.bacalau-reat a 1/2 druhé části	maturitní	studoval v Bukurešti.
7	voj.	Black Jan	T-275	NT	začal 7.tř. ng.německy v Liberci	z 8.tř. a maturitní	v Anglii kurs 2 roky Leeds College of Techn.
8	voj.	Reich Erich	T-281	NT	7 ng.německy Znojmo	z 8.tř. a maturitní	University College of North Wales jako řádný stud.

Uchazeči k maturitní zkoušce:

Konference o Československu

Pozvání na společenskou akci krajanů:

TELEPHONE: MUSEUM 4424.

CZECHOSLOVAK NATIONAL HOUSE LTD.

933
10.9.41

ČESKOSLOVENSKÝ NÁRODNÍ DŮM

DIRECTORS:

G. BRČVÁŘ (CZECHOSLOVAK)

J. DANĚK

J. KUČERA

SECRETARY:

J. KOTAS (CZECHOSLOVAK)

I & 2, BEDFORD PLACE,

BLOOMSBURY SQUARE,

LONDON, W.C.1.

V Londýně dne 4. září 1941.

Správa Československé školy

ve Whitchurch

Hampshire.

Výbor Československé kolonie v Londýně dovoluje si Vás pozvati k slavnostnímu obědu u příležitosti otevření Československého Národního domu, č.1 & 2, Bedford Place, Bloomsbury Square, London, W.C.1., ve čtvrtek dne 11. září 1941 o 1. hod. odpolední za účasti pana presidenta Dr. Edvarda Beneše a paní Hany Benešové a prosí o laskavé oznámení jména delegáta, který bude o té příležitosti Vaší školu zastupovati.

S projevem dokonalé úcty,

za výbor Československé kolonie v Londýně:

Žeňka 10/9 41 p. o. l.

11. 9. odešel po pravdě 10/9 41

[Signature]
tajemník

Konference o Československu:

Conference on Czechoslovakia for Teachers

COMMITTEE:

Miss P. J. Baldwin, B.A.
C. W. Berry, Esq., M.A.
Miss A. C. Blease
Professor W. Lyon Blease, LL.M.
W. H. Bolam, Esq., M.A., LL.B.
G. H. Broadbent, Esq., I.P.
Rev. R. Brinkley, M.A.
Professor A. Bruce Boswell, M.A.
W. P. Bushell, Esq., M.A.
H. V. Clark, Esq., M.A.
G. B. Demsey, Esq., M.A.

E. P. Dewhurst, Esq.
J. F. Ford, Esq., B.Sc.
Rev. Canon R. W. Howard, M.A., Hon. C.P.
Miss E. N. Howells, M.A.
W. T. Lancashire, Esq., J.P.
A. Langley, Esq.
C. H. Mather, Esq.
Dr. A. MacPherson, M.A., B.Com., Ph.D.
Miss F. A. Macrae, M.A.
C. P. Meek, Esq., M.A.
Sir A. D. McNair, C.B.E., LL.D., F.B.A.

Professor J. F. Mountford, M.A., D.Lit.
J. M. Pearson, Esq., A.C.A.
Richardson Peels, Esq., M.A.
Miss L. Radford
Professor P. M. Rosby, B.A.
A. G. Russell, Esq., M.A.
Miss H. M. Stephen, M.A.
I. Williams, Esq., B.A.
J. Williams, Esq.
H. R. B. Wood, Esq., M.A.

Programme of the Conference to be held at Liverpool University (Arts Theatre), on Saturday and Sunday, January 29th and 30th, 1944.

SATURDAY, JANUARY 29th

- 10-15 a.m. **OPENING ADDRESS**
By Dr. JURAJ SLAVIK, Czechoslovak Minister of the Interior and Education.
Represented by Professor Vaclav Patzak.
- 10-45 a.m. **CZECHOSLOVAKIA: THE HISTORICAL BACKGROUND**
By Professor R. W. SETON-WATSON, Masaryk Professor of Central European History in the University of London.
Chairman: Professor W. Lyon Blease, LL.M., Queen Victoria Professor of Law at Liverpool University. Barrister-at-Law.
- 12-0 noon. **CZECHS AND SLOVAKS**
By Dr. JAN PAULINY-TOTH, Vice-Chairman of the Czechoslovak State Council.
Chairman: To be announced.
- 1-0 p.m. **LUNCHEON BREAK**
- 2-30 p.m. **SOCIAL SERVICES IN CZECHOSLOVAKIA**
By Dr. JIRI FISCHER, Head of the Department for Social Reconstruction in the Czechoslovak Ministry of Social Welfare.
Chairman: Miss Eleanor Rathbone, M.P., J.P., M.A., LL.D., D.C.L.
- 3-30 p.m. **EDUCATION IN CZECHOSLOVAKIA**
By Professor VACLAV PATZAK, Head of the Czechoslovak Education Department in London.
Chairman: Professor A. Bruce Boswell, M.A., Professor of Russian History, Language and Literature in the University of Liverpool.
- 4-30 p.m. **TEA BREAK**
- 5-30 p.m. **DISPLAY OF CZECHOSLOVAK NATIONAL DANCES** in which it is hoped a team of Sokol Gymnasts will perform, and some films shown.

SUNDAY, JANUARY 30th

- 2-30 p.m. **ART IN CZECHOSLOVAKIA**
By Dr. KAREL VOGEL, formerly of Prague; a well-known Czechoslovak sculptor.
Chairman: H. P. Huggill, Head of the Liverpool School of Art.
- 3-30 p.m. **SPIRIT OF MODERN CZECH LITERATURE**
By Dr. JAROSLAV CISAR, Director of the Czechoslovak Research Institute.
Chairman: H. J. Kelly, Esq., B.Sc., British Council Officer for the Northern Region.
- 4-30 p.m. **TEA**
- 5-30 p.m. **CONCERT** in the Students' Union, Bedford Street North.
By LISA FUCHSOVA, Piano, and MARIA LONOVA, Violin.

Pozvánka na vánoční společenskou akci:

2086
13/11-43

ČESKOSLOVENSKÝ ÚSTAV
18, Grosvenor Place, London S.W.1.

4. prosince 1943 .

Vánoční odpoledne čs. dětí do věku 13 let .

Československý ústav zve Veše děti na vánoční besídku, která pro ně bude uspořádána v místnostech Institutu VE STŘEDU, 22. PROSINCE t. r. od 2.30 do 5.30 odpo. Bude pro ně přichytán vánoční stromek i občerstvení a o zábavu nebude nouze .

Prosíme rodiče, aby menší děti, které nemohou přijít se svými staršími sourozenci, do Institutu přivedli a vjezd je opět otevřen. Zároveň prosíme o vyplnění a vrácení připojeného ústřížku NEJDELE DO ŠKOLY, 18. PROSINCE t. r.

Čaj s tancem pro čs. studenty starší 13 let .

bude uspořádán v místnostech Institutu V ÚTERÝ, 4. LEDNA 1944, od 3-6 hod. odpo.

Zveme všechny naše studenty a studentky co nejraději a prosíme o vrácení připojeného ústřížku NEJDELE DO 30. PROSINCE t. r.

Schůzka rodičů čs. dětí,

jejíž účelem je usnadnit spolupráci rodičů s naší školskou správou, se bude konat v Institutu v 6.30 večer V ÚTERÝ 21. PROSINCE 1943.

Této informační schůzky se účastní p. rada V. Petzák a jini z oddělení školského a osvětového odboru, jakož i členové učitelských a profesorských sborů obou škol. Zveme všechny rodiče a pěstouny čs. dětí co nejraději a prosíme o laskavé včasné vrácení vyplněného ústřížku.

Vánoční besídka čs. dětí do 13 let

ve středu, 22. PROSINCE 1943, od 2 do 3 hod. odpo.

MOJE DÍTĚ /DĚTI SE SÚČASTNÍ /	NEMOHOU SE SÚČASTNITI .
JMÉNO :-	VEK :- .....
JMÉNO :-	VEK :- .....
JMÉNO :-	VEK :- .....
ADRESA :-	

.....
Vyplňte tiskacím písmem, nehodící se škrtněte a ústřížek vraťte Čs. ústavu nejpozději do soboty, 18. prosince t. r.

Čaj s tancem pro čs. studenty starší 13 let

v úterý 4. ledna 1944, od 3 do 6 hod. odpoledne .

SÚČASTNÍM SE /NEMOHU SE SÚČASTNITI /	
JMÉNO :-	VEK :- .....
JMÉNO :-	VEK :- .....
JMÉNO :-	VEK :- .....
ADRESA :-	

.....
Vyplňte tiskacím písmem, nehodící se škrtněte a ústřížek vraťte Čs. ústavu nejpozději do čtvrtka, 30. prosince t. r.

Schůzka čs. rodičů a pěstounů.

.....
Slibuji účast / s manželkou na schůzi v úterý, 21. prosince 1943 v 6. ....

Použitá literatura a prameny

Československá střední škola ve Velké Británii (1940-1945) / Národní archiv v Praze
Fond zpracovala R. Machatková v r. 1971.

Pomůcky: 735 Československá státní střední škola ve Velké Británii 1940 - 1945

JÚVA, V. Stručné dějiny pedagogiky. Brno, 1997.

TÁBORSKÝ, E. Prezident Beneš mezi Západem a Východem. Praha, 1993.

VESELÁ, Z. Vývoj české školy a učitelského vzdělání. Brno, 1992.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením Doc. PhDr. Vladimíra Smetáčka, CSc. V práci jsem použil informační zdroje uvedené v seznamu.

Praha, 24. dubna 2006

Podpis

.....

Aleš Jeník